

**De Moralitate, Natvra, Et Effectibvs Actvvm
Svpernatvralivm In Genere Et Fide, Spe, Ac Charitate,
Speciatim**

**Coninck, Gilles de
Antverpiae, 1623**

Dispvtatio XV. De externa fidei confessione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79645](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-79645)

aut secundum à priore separari non posse: nam etsi Deus habenti priorem assensum ex parte sua offerat gratiam, quia ipse possit secundum elicere; tamen eum ad hoc non necessitat: sed hic potest liberè secundum assensum ex negligientia, voluntatis tepiditate, aut alia ratione non elicere. Et pater in hæreticis, qui, ut iam dixi, ob Ecclesiæ, antiquorum aut Scripturæ auctoritatem credunt quædam mysteria fidei priori assensu; cùm tamen etiam secundum Auctores illius sententia non habeant secundum.

281

Nec refert, quod hæreticus non credat omnia fidei mysteria. Quia nec Catholicus habens priorem assensum semper auctu credit omnia fidei mysteria; & fieri potest ut, dum hæreticus dictum assensum circa unum articulum elicit, nulli alteri auctu dissentiat, aliudque fidei impedi-

mentum ponat. habitualis autem eius dispositio, cùm nihil ponat in re, aut nullum huic rei ponit impedimentum, aut si impedimentum ponat, saltem hoc exemplum ostendit hos duos assensus non esse ita necessariò connexos, vt ob nostrum aliquem defectum nequeant disiungi.

Adde, quod, etsi concederemus eos assensus non posse disiungi, solum sequeretur talem certò scire se habere fidem, non autem ipsum hoc fide diuina sive supernaturali credere: ut pater ex dictis.

Ad confirmationem, nego assumptum: nullo enim fundamento nützt, &c., ut pater ex dictis, repugnat aperte ratione: cùm enim nobis reuelatum non sit, nihil ex parte nostri intellectus ad salutem necessarium nobis deesse, quomodo id possumus fide diuina credere?

D I S P U T A T I O X V.

De externa fidei confessione.

D V B I V M . I.

Vtrum externa fidei confessio sit actus virtutis fidei, & an sit precepta?

ATIO dubitandi est Primo, quia ut aliquis actus sit proprius alii cuius virtutis, debet ab ea eliciti: atque externa fidei confessio non elicitor à virtute fidei; ergo non est actus virtutis fidei. Minor probatur: quia neque elicitor ab eophysicè, ut per se patet, quia virtus sive habitus fidei est in intellectu, confessio autem est in potentia externa. Neque etiam moraliter (quatenus nimirum actus externus eò quod ab interno moraliter informetur, censetur cum hoc moraliter idem, arque ita ab eadem potentia elici) quia cum actus intellectus non sit in se formaliter liber, aut bonus, nequit tribuere formalem libertatem aut bonitatem externæ confessioni; & consequenter nequit cum hoc constituere actum moraliter unum. Secundo, quia te exterius profiteri fidem, quam interius credis, pertinet ad virtutem veracitatis (sicut alias res exterius eloqui, sicut intus eas intelligis, ad veritatem pertinet;) ergo non pertinet ad virtutem fidei.

CONCLVSI O I. Omnino dicendum est, externam fidei confessionem per se pertinere ad virtutem fidei, sive esse actum proprium virtutis fidei: sicut actus externus temperantia, est actus virtutis temperantia. Ita D. Thomas 2.2. q. 3. a. 1. & cum eo communiter Theologi.

Probatur Primo, ratione D. Thomæ, quia externa fidei confessio habet ex se eumdem finem sive honestatem, quam habet interior fidei assensus: quia enim ratione per se honestum est credere mysteria fidei propter Dei auctoritatem, eadem ratione honestum est ea exteriū ut ita profiteri. Sicut igitur ideo actus exter-

nus & internus temperantia ad eandem virtutem pertinent, quia habent eamde intrinsecam honestatem, ille obiectuam, hic formalem: ita etiam actus internus, & externa confessio fidei. Confirmatur Primo, quia omnis actus externus per se ad illam virtutem spectat, quæ per se ad eum propter suam propriam honestatem experitendum sive exercendum inclinat: atqui habitus fidei, tam intellectus, quam præsternit, qui est in voluntate, per se inclinat ad externam confessionem fidei, propter se, sive propter humin intrinsecam honestatem experitandam & exercendam: ergo hæc pertinet ad virtutem fidei. Confirmatur Secundo, quia externa negotiatio fidei per se, etiam facta ex timore sine interna abnegatione, contrariatur fidei, & est actus externus infidelitatis: ergo externa confessio pertinet ad virtutem fidei, & est actus externus fidei.

Probatur Secundo, quia internus fidei assensus, & externa eisdem confessio sunt moraliter unus actus, non ratione eiusdem libertatis, sicut actus internus imperans est externus imperans (quia neuter in se habet libertatem) sed Primo, quia externa confessio est quasi vicaria interni assensus, & ipsius locum subit; sicut omnis externa locutio est vicaria interni conceptus: quia enim hic nequit hominibus secundum se ostendit, sive proponit, ideo externa locutio illius loco prodit, ut ipse in hac videatur. sicut igitur princeps, eiusque vicarius, quatenus hic illius personam agit ac absentiam supplet, sunt quodammodo una persona, ita utraq; illa actio. Secundo, quia, ut verba externa habeant veram rationem locutionis, debent ab interno actu intellectus dirigi: hinc verba prolatæ ab eo, qui nullo modo intelligit quid agat, non habent veram rationem locutionis, sicut nec verba à plurimo prolatæ: atque ita interna intellectio est quasi anima, seu forma externæ locutio-

2
Externæ fidei confessio
est actus virtutis fidei.

D. Thomas,

Actus exter-
nus & inter-
nus habet
eamdem ho-
nestatem si-
bi intrinsecā
ad eamdem
virtutem
pertinent.

locutionis, ideoque cum hac unum actum componit.

4 Actus honestus aliquam actionem ab hac aut illa virtute elicere; aliud vero eam ad hanc vel illam virtutem pertinere; nam illud ad hoc nullo modo est necessarium. Nam quando quis moderatetur ieiunat ex amore castitatis, externa illa actio secundum se, & secundum intrinsecam suam honestatem est vere actus temperantiae, & solum denominatione extrinseca est actus castitatis; & tamen eo casu nullo modo elicuit ab habitu sue virtute temperantiae.

5 Ad primum igitur argumentum contrarium, nego maiorem: iam enim ostendi hoc non esse necessarium ut aliquis actus ad certam virtutem pertineat. Vtrum autem hac externa confessio debeat dici elicere virtute fidei, an solum imperari, quæstio est de nomine. & sane si actus externi aliarum virtutum debeat dici elicere a virtute ad quam pertinent, eò quod huius habitus ad eos per se inclinet, atque ita mediante alia potentia eos eliciat; patet aperte ex dictis idem dicendum esse de confessione fidei, quia etiam ab actu voluntatis assensu fidei imperante, & ad virtutem fidei pertinente bonitatem formalem accipit, atq; ita ab ea moraliter informatur; & præterea alia etiam ratione iuxtra dicta est moraliter unus actus cum assensu fidei interno. Quare neganda est etiam maior illius argumentum, eiusque probatio. Censetur enim externa confessio moraliter elicere ab interno habitu fidei, quatenus moraliter componit unum actum cum interno assensu, & quatenus internum habitus, præsumit voluntatis, ad eam inclinat, iuxtra dicta.

6 Ad secundum, nego consequentiam: quia eadem externa actio potest ad diuersas virtutes pertinere, quando habet in se diuersam honestatem obiectuam, sicut in dicta confessione accidit, ut patet ex dictis.

Conclusio I. Est duplex præceptum confessionis fidei: unum negatiuum, quo iubemur non negare fidem; alterum affirmatiuum, quo iubemur eam aliquando exterius confiteri.

Vbi Nota, fidem posse negari Primo, verbis; Secundo, factis, siue aliquid faciendo quo viseris veram fidem negare, aut falsam profiteri. Verbis autem fidem negat, non solum siue, qui negat eam esse veram, aut aliquem eius articulum esse verum, sed etiam qui dicit aliquem eius articulum non esse firmissime credendum; aut qui negat se esse Christianum. Item qui dicit fidem Catholicæ repugnantem esse veram, aut probabilem, aut se illius esse fidei etatem. v.c. dicendo se esse Lutheranum, Calvinistam, &c.

Quinam factis eam negant. Factis vero eam negat, qui facto aliquo ostendit se falsæ alicuius fidei esse cultorem, v.c. adolendo thusidolis, audendo cœnam Calvinisticam, &c. quæ falso sequentibus dubijs explicabimus.

Coninck de act. supernat.

D V B I V M II.
Vtrum liceat aliquando negare fidem?

F Verunt olim quidam haeretici Sampsoni, aut Helcensis etiæ dicti, qui dicebant tempore per- fæctionis ad seruandam vitam licere exterius negare fidem, modò intus eam integrum serua- res; ut testatur Eusebius libr. 6. Histor. cap. 31. & Epiphanius haeret. 19. Quos imitati sunt Pri- Epiphanius. August. Pritchani- starum ex- torum.

Iura, periura, secretum prodere noli.

Conclusio I. Certa fide tenendum est numquam etiam ob metum mortis licere exteriū negare fidem, quantumvis interius eam integrum seruas. Est communis Catholicorum: & habetur clare in Scripturis. nam Matth. 10. cùm Christus dixisset non esse timendos homines siue tyraunos fideles persequentes, qui solum corpus occidere possunt; subdit: Omnis erga, qui me confitebitur coram hominibus, confitebitur & ego eum coram Patre meo, qui in celis est: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in celis est. Idem dicitur Luce 12. ver. 8. Et cap. 9. dicitur: Qui enim voluerit animam suam salvam facere (scilicet negando fidem ne a tyranno occidatur) perdet eam, mortaliter scilicet peccando, atque ita eam damundo, & rationem infra subiungit: Nam qui me erubuerit & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua: in die nimis iudicii, negando se eum nosse coram Patre & angelis, sicut alter negauit se eum nosse, siue se tenere eius fidem coram hominibus. Patet etiam ex gestis omnium Martyrum, qui maluerunt omnia tormenta perpeti, quam vel leuiter negare fidem. Et ex perpetuo Ecclesiæ iudicio, quæ semper iudicauit maximum esse crimen meru mortis negare fidem, & eos, qui hoc fecerant, non nisi post longam pœnitentiam ad communionem solebat recipere.

Conclusio II. Non solum is peccat mortaliter qui ob metum mortis, aliamque causam, aut fidem simpliciter aut aliquem eius articulum, negat: sed etiam qui negat, se esse Christianum aut Catholicum, aut etiam Papistam apud nosfros hereticos, qui per Papistas intelligunt Catholicos siue Romanos Pontifici communicantes, eumq; caput Ecclesiæ agnoscentes. Item qui negat se scire an fides Catholica sit vera, aut necessaria ad salutem, ita communiter omnes Catholicos. Patet clare ex facto S. Petri, qui solum negauit se Christum nosse, seu se esse eius discipulum, & tamen grauissime peccauit, & dicitur ter negasse Christum. Et ratio est, quia qui supradicta negat, implicitè negat se credere fidem Christi aut Catholicam esse veram, ac ad salutem necessariam, & consequenter indicat eam aut esse falsam, aut non necessariam ad salutem, aut saltem non esse certa veram ac necessariam: atque ita implicitè fidem negat. Vnde omnes semper Catholicos reputarunt tales vere negasse fidem. Idem iudicium est de eo, qui diceret se esse Iudæum, Mahometanum, Calvinistam, &c. quia

quia qui has sectas fidei Catholicæ contrarias profiteretur, implicet fidei Catholicam negat.

10
Vno casu licet te negas Christiana. Exciunt hinc communiter Autores calum, quo gens aliqua bellum gereret cum Christianis, aut eos alias grauissimè odisset, non causa fidei, sed ob causas alias ciuilis, ut v. c. quia grauibus damnis ab ipsis effectora, atq; ita per Christianum aut Catholicum non intelligeret cultorem talis fidei quam ipsa non curat, sed hominem talis nationis, à qua iniuria effectora est: tunc enim aiunt eum qui in manu talium incidit, & rogatur an Christianus sit, atque id negat, non negare fidem, nec contra huius confessionem peccare, quia nomen Christianus in his circumstantijs solum significat hominem talis nationis, quare ille solum negat esse talis nationis. Id est quando princeps aliquis, aut res publica Catholica ob res mercede ciuiles bellum cum Pontifice gereret, & omnes in causa illius belli adharentes Papæ vocarent Papistas, non ratione fidei, aut subiectionis in spiritualibus, sed ratione adhesionis in hoc bello: tunc enim incidunt inimicites hostes Papæ sine periculo fidei protestare se esse Papistam. Vide Sanchez in Procepta l. 2. c. 4. n. 8.

11
Negans se sacerdotem aut Religiosum non negat fidem. Vbi etiam n. 10. cum alijs bene docet, eum, qui interrogatus ab hereticis, an sit clericus, sacerdos, aut Religiosus id negat non peccare contra fidem: quia cum laici sint verè Catholicæ, nullo modo negare se esse Christianum aut Catholicum. quare si in eo mentiatur, solum est mendacium officiosum, atque adeò nec est mendacium si vtratur legitimè restrictione mentali.

12
An interrogatus de fide possit ambiguum respondere. Et hæc quidem certa sunt inter omnes Catholicos: est tamen aliqua difficultas, utrum possit quis verbis ambiguis, quæ possunt alium sensum verum habere, aut cum restrictione mentali negare se esse Christianum, aut dicere se esse Mahometanum, Calvinistam, &c. Videatur enim id licet fieri. Primo, quia 4. Regum 10. Iehu ut diciperet sacerdotes Baal, dixit ut velle colere Baal, plus quam Achab fecerat; & tamen ibidem paulo infra laudatur, quod studiosè erigit quod rectum erat in conspectu Domini. Secundo, quia talis verè non negat fidem, sed solum aliis ex imprudentia videtur negare fidem. nam supra disp. 10. dub. 3. n. 51. dixi eos, qui in alijs rebus commode vtruntur restrictione mentali, verè non mentiri, ideo quod id sè licere: ergo idem dicendum est in materia fidei. Tertio, quia in theatris agens personam Apostatae licet simular se negare fidem: ergo id aliquando licet. Quartò, quia utendo ceremoniis & vestibus infidelium licet aliquando factis simularum falsam fidem: ergo etiam licet eam simularum verbis. Ideo quæ hanc sententiam tenet Adrianus in 4. tract. de Baptismo q. 1. a. 1. in responsione ad 5. paulo ante §. Contra primam partem.

13
Dupliciter possumus simular nos negare fidem. Pro solutione Nota nos dupliciter posse verbis aut factis simular nos fidem negare: Primo, verè & propriè, ita ut adstantes possint habere occasionem absolute credendi nos verè fidem negare. Secundo, aperte simulari, sive ita, ut omnes aperte videant te non serio, sed

solum ioco id facere, aut te solum velle representare id facientes; ut sit in theatris: aut quando quis vtitur quibusdam verbis ambiguis, que secundum unum sensum etiam maximè obviā significant quidem negationem fidei, tamen id ita facit ut omnes aduentant ipsum ipsis verbis in alio sensu ut sit ut nemo possit suspicari eum id facere animo afferendi heresim. & de hoc casu hinc non agimus, quia tales nullo sensu possunt dici negare, aut videri negare fidem; sed agimus de casu quo quis saltet quoad apparentiam externam, & præsentium apprehensionem videtur verè negare fidem.

CONCLVS. III. Nullo modo licet, aut cum restrictione mentali, aut verbis ambiguis, etiam quoad apparentiam solum externam negare fidem, aut heresim afferere, ita ut præsentes apprehendant te verè & serio ea facere. Ita Valentia 2. 2. disp. 1. q. 3. p. 2. dub. 4. Sanchez 1. 2. de Praecept. c. 4. n. 14. Pefantius 2. 2. q. 3. a. 2. disp. 1. concl. 2. vbi dicit esse communem. Probatur, quia præceptum confessionis non solum obligat nos ne verè negemus fidem, aut ne afferemus heresim aliquam esse veram, sed etiam ne id faciamus quoad externam apparentiam, sive ita ut adstantes omnino credant nos verè ac serio ista facere, sive ne ita agamus, ut censeamur velle exterius videri negare fidem: atqui dicto casu talis id facit: ergo peccat contra præceptum confessionis fidei. Minor pareret. Maior probatur Paimo, quia alias coram tyranno ob metum mortis verè exterius negare fidem, modo in animo retineretur, non efficeretur peccatum mortale, sed solum mendacium officiosum: quia in quibus re alia metu mortis ita negare veritatem, etiam in re grauissima & coram iudice non legitimè interrogante (qualis est ille tyrannus) modo absit inutiosum nocumentum tertij, solum est peccatum veniale: & consequenter secundum aliam sententiam idem est dicendum in verè exterius negante fidem: quod tamen catholicæ dicitur nequit.

Dices, ideo verè exterius negare fidem esse peccatum mortale, quia multum detrahitur honori Dei & veræ fidei, dum haec falsa, & consequenter ille mendax afferitur, sicut est peccatum mortale etiam coram iudice illegitimum interrogante metu mortis imponere alteri falsum crimen.

Responde hæc pro nobis facere, atque ita probare dictam maiorem. Quia non solum est peccatum mortale, sive coram tyranno in iudicio, sive etiam exera cum vero mendacio imponeat alteri falsum crimen: sed etiam cum restrictione mentali, aut verbis ambiguis id secundum solam quandam apparentiam ita facere, ut præsentibus verè videatur id de eo afferere; nam sicut æqualiter noceo proximo, sive per mendacium, sive verbis ambiguis & cum restrictione mentali persuadeam alijs illum commisissse tale crimen: ita etiam æqualem ei infero iniuriam, atque adeò æqualiter peccato contra iustitiam: ergo similiter sive vero mendacio, sive per verba ambigua, aut per restrictionem mentalem, persuadeam adstantibus me verè negare fidem, aut heresim alle-

Adrian.

afflere, & qualiter honori Dei, ac fidei detra-
ho, & consequenter & qualem his iniuriam in-
fero.

16 Probatur Tertium, quia alias non essent om-
nino certi condemnandi, qui meru mortis
coram tyrannis fidem negant, quia omnes de-
beremus presumere eos id facere cum restricti-
one mentali, aut ea verba solum materialiter
proferre, sine intentione quidquam significan-
di: quia nisi de contrario constet, tenetur fa-
ctum proximi praeferim in tanta necessitate
constituti, in optimam partem interpretari: at-
quillud est falsum; nam tota semper Ecclesia
id facientes sine illa dubitatione tamquam
grauiissimi sceleris reos damnavit: ergo etiam
id ex quo sequitur est falsum. Et confirmatur:
quia alias Christiani olim facile potuerunt, at-
que adeo debuissent instrui, ut dicta ratione
coram tyrannis simularent se negare fidem; at-
que ita facile euasissent omnia pericula. quod
tam est contra sensum & vnum totius Ecclesie.

17 Dices, ideo non licere eo casu simulare ne-
gationem fidei, quia quoties quis a publica po-
testate interrogatur de fide, aut iubetur fidem
negare, obligat praecipuum affirmatum con-
fidendi fidem. Sed contra Primum, hoc generatim
non est verum, ut infra ostendam: in modo raro ac-
cidit me tunc teneri positiu confiteri fidem,
nisi quatenus hoc est necessarium ne præsen-
tibus videar eam negasse. quare aut hoc debet
concedi absolute esse malum, aut illa obliga-
tio rarissima erit. Secundum, quia secundum eam
responsionem qui negassent coram tyranno
fidem, nisi constaret eos hoc ex animo fecisse,
non deberent censeri grauius peccasse, quam
iij, qui solum non confitentur fidem, quando
tenentur; quod tamen est contra communem
Catholicorum sententiam.

18 Probatur Quartum, quia olim libellatici (ita
dicti sunt qui ut sine vera fidei abnegatione e-
uitarentur pericula vita & fortunarum, clam da-
vantes a Patribus re-
plicensis.
Aliquid fa-
ctum ex quo
velis vide-
negasse fidei
semper fuit
habitum grave
cimum.

19 Ad primum argumentum positum num. 12.
Respondeo, Iehu in eo grauiter peccasse, sicut
etiam in eo quod non recesserit a peccatis le-
roboam, ut ibidem dicitur. Nec Scriptura lau-
dat totum ipsius factum: sed solum quod stu-
diosè egredit, sive perfecerit id quod Dominus
ei praeciperat, delendo nimur totam domum
Achab, & falsos prophetas Baal: nam alias Scrip-
tura etiam laudat non solum quod simulare
ut velle colere Baal, sed etiam quod iussit
ut sacerdotes ipsius offerrent ei holocaustum;
quod eti bono fine fecerit, tamen cum fecerit
eos id serio & cum vera idolatria facturos,
pater hoc fuisse absolute illicitum, nec potuisse
a Scriptura laudari. Quare factum Iehu nullo
modo excusari potest, nisi forte ignorantia, qua
omnino putabat haec ob finem bonum licere;
qua in viro militari, & parum in rebus diuinis

Coninck de act. supernat.

instruere facilè potuit esse tolerabilis, & forte
ideo a Scriptura non reprehenditur.

19 Ad secundum, nego consequentiam. Nam
non solum est illicitum verè negare fidem, sed
etiam id facere quod externam apparentiam,
ita ut alijs verè videar eam negare; secus au-
tem est in alijs materijs.

Ad tertium, nego consequentiam: quia in
casu antecedentis nullo modo verè simulatur
negatio fidei, sed solum representatur, quæ val-
de sunt diuersa, ut patet ex dictis. Ad quartum,
patebit responsio ex dubijs sequentibus.

D V B I V M. III.

Vtrum licet factis occulare aut dissimulare
veram fidem, aut simulare contrariam?

Nota Primum, eum propriè factis simulare
falsam fidem, qui aliquid facit quod hic
& nunc praefertibus natu est significare ipsum
colere, huc profiteri illam fidem; ut si quis im-
moleat idolis, aut curen se a Iudeis aut Turcis
circumcidet. Suam verò fidem solum dissimulat,
sive positivè occulat, qui facit aliquid ex quo
ipsius fides sive religio ita occultatur, ut alijs
nequeant colligere eum esse Christianum sive
Catholicum; quod tam non sit natum praes-
tibus indicare eum colere aliam religionem,
aut non esse Catholicum. Loquimur autem hoc
toto dubio de ijs solis, qui haec serio agunt, aut
saltent ita ut alijs videant ea scribā agere, non
autem de ijs qui haec solum in theatris repres-
sentant. Item agimus hic solum in casu, quo
alias confessio fidei non obligat. Querimus ita
que hic solum quid licet, aut non licet spe-
cato præcisè precepto verante negationem
fidei.

Nota Secundo, haec posse fieri dupliciter:
Primum, aliqua actione, v. c. exercendo aliquas
ceremonias falsæ religionis, adeundo templo
haereticorum, comedendo carnes die prohibito,
&c. Secundum, vnu vestium quibus vtuntur
cultores falsæ religionis.

Nota Tertium, tam has actiones quam vestes
esse duplicitis generis. Quedam enim non ha-
bent alium vnum, saltent in quem soleant vslu-
pari, quam exercitum aut significacionem fal-
sæ religionis, atque adeo instituta sunt ad de-
ferendum alicui falsum cultum, qualia sunt ad-
olore thus idolo, gestare vestes, quibus sacrifici-
culi, dum impis sacriss operantur, vtuntur. Aliè
verò habent alium vnum, nec sunt instituta ad
deferendum alicui falsum cultum. qualia sunt
comedere carnes die prohibito: quod commu-
niter etiam ab haereticis non sit, ut significetur
falsa religio, sed ut satisfiat gulæ. Item ferre ve-
stes, quibus aliquæ nationes infideles commu-
niter vestiuntur.

Nota Quartum, has secundi generis vestes,
rursum esse quadruplices. Primi generis sunt, quæ
quidem proprie sunt genti alicui infidei, tam
nullo modo allumuntur in signum religionis,
sed ad nationis distinctionem; ita ut ferintur
etiam ab ea gente eti ad fidem conuerteretur,
quaes sunt vestes quas Turcæ vulgo gerunt.

Bb 2

23 Signa falsæ
religionis
sunt dupli-
cia.
24 Secun-

Secundi generis sunt quæ præcipue quidem assumuntur ob necessitatem naturæ, v.c. ad arcebundum frigus, & nuditatem tegendam, tamē simul etiam ratione formæ significant aliquo modo gestantem esse cultorem talis aut talis religionis, quales sunt uestes quæ communiter gerunt, sive falsæ, sive verae religionis sacerdotes aut Religiosi, videntes habitu distinguebant a plebeio. Tertiū generis sunt, quæ ob rationem aliquam politicam præscribuntur ijs, qui certam aliquam religionem colunt, non quidem ut eas gestando suam religionem profiteantur, sed ut ab alijs quibuscum habitant, quiq; eam non colunt, distinguuntur, eō quod hoc Republicæ expeditat. Qualis Romæ est pileus flauus, quo Iudei ab alijs distinguuntur. Quarti generis sunt, quæ directe sunt institutæ non ob rationem politicam, sed ad profitendam fidem, vt si aliquis princeps infidelis præcipiteret suis subditis, vt omnes qui inter eos sunt Mahometani ferrent uestem talis coloris ac formæ, ad testandum se esse cultores Mahometi.

25 Prima igitur h̄ic difficultas est, vtrum licet aliquando simularē fallām religionem vrendo aliquibus ipsius cæremonijs, quibus illa in cultu sibi proprio vitut.

Adrian.

4. Reg. 5.

Hieron.

26

Medina.
Caician.
Lorca.

Ad. 16. &
21.

27
Lorca.

Adrianus suprā citatus num. 12. videretur asserere id absolute licere, quoties non est scandalum, nec vrget fidei confessio. Probat Primū, rationibus loco citato allatis. Secundū, exemplo Naaman, qui 4. Regum cap. 5. sanatus ab Eliseo à lepra, & ita conuersus ad veram fidem, petiit ut possit adorante domino suo in templo Remnon simul cum eo adorare. quod ei Eliseus concessit. Tertiū, quia S. Hieronymus in epistola ad Galatas videretur id asserere.

Alij volunt licere saltem vti, eiusmodi cæremonijs, non quidem quatenus sunt cæremoniæ illius religionis (hoc enim aiunt esse peccatum) sed ob alium finem. Adferuntque exemplum Abassinorum, qui s̄tos filios circumcidunt, non ut obseruent legem veterem, sed ut hac ratione Christum imitentur. Aiuntque illud vel hac intentione, vel mortificationis causa licet fieri posse. Ita Medina 1.2. quæst. 103. art. 4. Caicianus 3. p. quæst. 37. art. 1. Lorca 2. 2. quæst. 6. disp. 24. num. 7.

Probatur Primū, rationibus allatis pro sententia Adriani. Secundū, quia Apostoli s̄pē vti sunt eiusmodi cæremonijs, etiam post promulgationem legis nouæ, quando eārum v̄tis erat omnino illicitus. Nam Paulus Actor. 16. vers. 3. Timotheum circumcidit; & cap. 21. cum alijs purificatus templum intravit, aliasque cæremonias legis obseruavit. Tertiū, quia Abassini iam vtuntur circumcidione, nec in ea damnantur ab Ecclesia, nec coguntur eam defēdere. Quartū, quia causa mortificationis licet nos etiam aculeatis flagellis v̄isque ad sanguinis effusionem flagellamus: ergo ob similem causam licet quis se circumcidit.

Additque Lorca nu. 9. id verum esse etiam si hac ita hant, vt videntes credant nos illas cæremonias formaliter usurpare, quatenus sunt cæremoniæ illius religionis. Quia, inquit,

hæc est simulatio, aut potius dissimulatio, quam Patres citati probant. Atque ita videretur aperte priorem sententiam Adriani docere. Addit tamen num. 8. triplicem limitationem. Primū, vt actiones tales sint ut ratio cultus ab ijs separari possit: ideoque damnat adorationem externam coram idolo factam cum ijs circumstantijs, quibus nata est significare eiusdem internam adorationem. Secundū, ut abs scandalum. Tertiū, ut illo v̄tu nec obscuretur confessio fidei, quando hæc obligat, nec ex circumstantijs censeri possit fides negari.

Sed vt omittam h̄ic inquisitionem veritatis huius opinionis de qua in fr̄a agam, hic discrusus continet aliqua parum cohærentia. Primū, nam illa vltima limitatio videretur aperte repugnare ijs que docet num. 9. & retulit num. 27. initio. Quomodo enim fieri potest ut exercitum eas cæremonias ita, sive cum talibus circumstantijs, vt aditantiibus videat eas formaliter exercere, & in cultum illius religionis, & ita aliquo modo simulem falsam religionem; & tamen id faciam ita, ut ab ijs non censear falsam religionem profiteri, & consequenter nec censear veram negare: cum hæc communiter ab hominibus pro eodem reputantur, scilicet me fieri usurpare cæremonias talis religionis, præsertim formaliter & quæ tales sunt, & me eā exterius proferri? Secundū, quia Lorca cum alijs dicit, nos non posse illas cæremonias exercere quatenus sunt cæremoniæ illius legis; & tamen sententiam suam probat ex facto Apostolorum usurpantium cæremonias legis veteris; qui tamen usurpabant eas formaliter, sive ut cæremonias legis veteris, ut fusi ostendam in fr̄a num. 43.

29 Secunda difficultas est, an Catholicis versantibus in locis hæreticorum, & inter hæreticos, ne ab illis cum graui suo periculo deprehendantur esse Catholicī, licet vesci carnis ijs diebus, quibus hoc ab Ecclesia prohibitum est? Valentia 1. 2. disp. 7. q. 15. puncto 6. cas. 4. ait Valentia, id non licere, quando eiusmodi comestio esset signum hæreticos. Quod verum est; sed petitur an hoc sit semper tale signum, aut quando sit, & quando non. Sanchez verò de Præcept. lib. 2. Sanch. cap. 4. num. 25. cum Azor, ait id in tali periculo licere, nisi sit periculum scandali, aut contemptus religionis nostræ, aut nisi auctoritate publica tentetur comedentis religio.

30 Tertia difficultas est, vtrum Catholicis habitantibus inter hæreticos licet adire eorum conaciones. Quia in re certum est id non licere, quando adest periculum peruersiōis, v̄t si quis in locis ita firmus in fide: aut quādo hoc nequit fieri nisi communicando cum ijs in cæremonijs, aut saltem si sit periculum cum ijs ita communicandi: sed quæritur an id licet quando hæc abstant, & illud sine scandalo fieri potest?

31 Et præcipua difficultas est, quando princeps hæreticus sib; graui poena præcipit omnibus subditis, ut hæreticorum templa adeant, ac alijs eorum officijs intresint. Quidam enim putant etiam tunc licere ijs interesse, modò ea frequentans protestetur se id facere præcise ut suo principi obediatur, seque nullo modo inten-

intendere ea ratione cum hereticis communicare. Ratio eorum est, quia tunc haec templi frequentatio nec potest esse signum professionis, aut probationis illius fidei, nec etiam est communicatio, aut signum communicationis cum hereticis (quia per illam protestationem haec omnia sufficienter tolluntur) sed solum est civilis obedientia erga principem: ergo est licita; & confirmatur facto. Naaman qui ex iussu sui regis ita frequentabat templum Remnon, idque licet.

32 Quarta difficultas est, an liceat aliquando ob grauem necessitatem vesci idolothytis. Quidam apud Lorcum 2.2. disp. 24. nu. 6. videntur asserere id numquam licere, etiam si alia moriendum sit fame, & absit omne scandalum. Primò, quia Apostolus 1. ad Corint. 10. id dicit esse illicitum ijs, qui scunt esse idolothyta. Secundò, quia S. Augustinus epistola 154. interrogatus an in extrema ex fame necessitate liceat ijs vesci, respondit, Si certum est esse idolothytum, melius Christiana virtute respuitur. Vnde aiunt vulgo dici, satius esse fame mori quam idolothytis vesci. Ipse autem n. 11. respondet, illa ab Apostolo & Augustino dici, quia olim id fuerat Apostolico praecepto prohibitum, quod vique ad Augustini tempora durabat, iam autem esse desiit.

33 Quinta difficultas est, vtrum ad vitandum graue periculum liceat aliquando vti vestibus infidelium. Quia in re omnes lati consentiunt, licere quandoque ad graue periculum vitandum vti vestibus primi generis ex recensit n. 24. quia cum haec nullo modo sint instituta ad significandam falsam religionem, eas ex iusta causa gestans non potest per hoc villo modo dicere auctoriter profiteri falsam religionem. Sed difficultas est de alijs vestibus ibidem recensitis. Quidam enim generaliter negant vnuquam licere eas gestare. Quidam illas gestas hoc ictu significat se esse profetorem illius religionis: nam sicut haec verba, sum Mahometanus, significant ea feriò pronunciantem esse tales; ita gestatio illarum vestium significat gestantem esse Mahometanum. Nec refert quod forte initio non sint directe instituta ad fidem profitendam, sed ob vnum politicum; quia sufficit quod iam ex consuetudine eam significacionem obtineant. Ita Caietanus in Summa, v. Habitus, in fin. S. Antonii, p. 2. t. 12. c. 6. sub finem, Silvester v. Apostasia, q. 1. n. 4. Angelus v. Infidelitas, nu. 9. Nauarrus c. 11. n. 27. & alij quidam.

34 Alij vero docent, saltem omnino esse illicitum vti vestibus quarti generis, scilicet instituta ad fidem profitendam, quia has gerere est aperte significare se profiteri tales fidem. Nam cum haec vestes ita sint directe instituta ad significandam professionem falsae fidei, sicut verba sunt instituta ad rem aliquam significandam; earum gestatio non minus significat professionem falsae fidei, quam si quis id verbis exprimeret. Confirmatur, quia infideles eas gestando peccant contra fidem, eò quod hoc ictu censeantur falsam fidem profiteri: ergo idem dicendum de fidelibus easdem gestantibus. Nec enim est vlla ratio, cur his magis liceat illas gestare, quam illis.

Coninck de act. supernat.

Contra vero quidam apud Sanchez lib. 2. de 35
Præcept. c. 4. n. 20. generatim docent, omnibus Sanchez.
his vestibus (exceptis ijs, quæ sunt institute ad immediatè deferendum aliquem cultum falsis dijs) licere vti ad vitandum mortis periculum, quando scandalum, aliaque similia incommoda absunt. Quia cum haec gestatio habeat alium vnum, nec princeps suo institute, nec consuetudo Gentilium eas ferentium efficere possunt, vt semper significet professionem falsa fidei.

36 Sexta difficultas est, vtrum quando aliquis princeps statueret vt omnes Christiani sibi subditi ferrent certum signum, ad vitandum graue periculum liceret illud omittere? Caietan. 2.2. qu. 3. art. 1. responderet licere quando illud signum est institutum ob solum finem politicum; secus tamen esse quando est institutum ad profitendam fidem: nisi forte illa lex aut recepta non sit, aut communiter non obseretur. Ratio eius est, quia princeps per illam legem singulos interrogat circa suam fidem: atque omnis fidelis a principe de fide interrogatus tenetur eam profiteri, quod eo casu fit gestatione talis signi: ergo fideles illius loci ad hoc tenentur.

37 Ut autem ad haec distinctius respondeamus, Nota duplicitate posse contingere vt ex omissione talis vestis aut signi mihi in cunctis periculum. Primò, si infideles inuadant urbem in quam sum, intendentis omnes qui non sunt ipsorum religionis, sive non habentes illam vestem, occidere. Aut quando princeps infidelis hoc subiit in aliqua urbe fieri precipit, ubi que omnes non habentes tale signum occidere. Secundò, quando ex aliqua causa vellem transire per terras infidelium, aut inter eos commorari, & id sine graui periculo facere non possem, si agnoscet Christianus.

38 CONCLVSI O I. Certum omnino est nullum ob causam licere propriè simulare professionem falsa religionis. Hanc conclusionem sub his terminis omnes communiter admittunt; etiam ijs, quos citauit n. 26. quanuus alijs verbis contrarium afferant, vt mox ostendam. Et patet clarè ex dictis dub. 2. conclut. 3. vbi ostendit absolute esse illicitum, non solum vere negare fidem veram, aut profiteri falsam; sed etiam id vere simulare, quia vtrique causa vera & grauis iniuria vere fidei ac Deo irrogatur. Nihil autem refert vtrum haec simulatio fiat verbis an factis: sicut nihil refert an verbis, an factis alium falsi criminis insimiles.

39 CONCLVSI O II. Nullo modo licet ob vnum finem vti ceremonijs proprijs falsa religioni; nisi forte eo modo ijs vtris, vt aperte appearat te ijs non vti vt ceremonijs, aut in ordine ad aliquem cultum aut religionem; sicut ijs vtruntur qui agunt in theatris, aut sicut ut vteretur circumcidere is, cui ea esset necessaria ad sanitatem recuperandam; quia tamen casus singuli facilis potest, quam accidere. Ita Turrian. 2.2. disp. 35. dub. 5. Valentia disp. 1. Turrian. qu. 3. puncto 2. dub. 4. Sanchez de Præcept. lib. 2. cap. 4. num. 14. Vaquez 1.2. disp. 18. 2. n. 19. & 77. vbi docet esse communem fententiam Patrum & Doctorum, observationem ceremoniis.

arum Iudaicarum esse mortiferam post Euangelij sufficientem promulgationem, & absurdissem duci Ecclesiam iam posse præcipere circumcisionem, aut similes cærenonias legis veteris.

40

Probatur Primo: quia, ut ostendi dub. 2. conclus. 4. non solum est illicitum verè abnegare fidem veram, aut falsam religionem profiteri: sed etiam est illicitum id facere secundum externam apparentiam, ita ex præsentibus videaris eam abnegare: atqui qui vtitur cærenonias falsæ religionis ea ratione, ut adstantibus videatur ijs vti ut cærenonias, sive in ordine ad aliquem cultum, quoad externam apparentiam profiteretur falsam religionem: ergo illicite illud facit.

41

Nec refert, quod dictus vñs possit habere aliam significacionem, & quod adstantes ex ignorantia aut imprudentia colligant ijs vñtem eo vñs potius significare falsam professionem, quam aliquid aliud: quia etiam verba ambigua possunt aliud significare quam professionem falsæ religionis, & tamen non licet ijs etiam in ea significacione ita vti, ut adstantibus ex ignorantia aut imprudentia videaris per ea falsam religionem verè profiteri, ut loco citato ostendi: ergo idem dicendum est de eiusmodi vñs cærenoniarum. Et confirmatur, quia alia sacerdoti tibi tempore persecutionis Gentilium publicè coram idolo orare, & thus incendere, ac proposita ibidem idolothyta comedere, modò orationem tuam secreto dirigeret ad verum Deum eum orando, ac in eius honorem thus incendendo, ac idolothyta comederes præcisè ut sacerdoti pelleres. Præterim quando nemine te circa fidem interrogante, aut ut dictum honestum idoli faceres incitante, præceptum affirmatiuum fidei non vrgeret, atque ita omnibus facile esset effugere omnem suspicionem christianismi, & consequenter periculum persecutionis: illud autem apertissimum faltum aceruisse est.

CONCLVSI0 III. Etsi post promulgationem Euangelij in Pentecoste factam mortuæ fuerint cærenonias veteris legis, quatenus nullus ad eam vñsum amplius obligabatur, nisi forte vitandi scandali causa, aut pro aliquo tempore ex præcepto Apostolico lato Act. 15, tamen, præterim conuerteris ex Iudeis, carum vñs erat adhuc aliquamdiu licitus, idque ut lex vetus non statim tamquam mala damnaretur, sed paulatim abrogaretur: cum enim illa cærenoniam non fuerint instituta ad aliquem faltum, sed ad verum cultum Deo exhibendum, conueniebat omnino eas non statim penitus damnari tamquam malas, sed aliquamdiu adhuc tolerari, quatenus præcisè erant cærenonias in Dei cultum instituta, præscindendo ab eo quod essent futurorum significativa, idque donec legem veteram iam omnino completam, ac in posterum inutilem esse omnibus clare probaretur. Ita ex D. Augustino S. Thomas 1.2.q.103.a. 4.ad 1. & cum eo communiter Scholastici, paucis exceptis.

D.Thomas.

Probatur aperte exemplo ipsorum Apostolorum, qui eas initio obseruarunt. Nam S. Pe-

trus Act. 10. v. 14. renuit comedere lege pro libita. & cap. 16. v. 3. S. Paulus circumcidit Timotheum. & c. 21. v. 26. obseruat leges purificatiois Iudaicæ, & curat pro se & suis sacrificia offerri, quæ sine dubio ipse numquam fecisset, si ea tunc fuissent illicita.

Dices, Apostolos ea tunc fecisse, non quatenus erant cærenonias legis, sed merè materialiter ea vñs surpassæ ad vitandum scandalum.

Sed contrà est Primo, quod dicto c. 21. v. 10. S. Iacobus, alijque seniores sive præcipui inter Christianos dicunt S. Paulo: *Vides frater quot millia sunt in Iudeis qui crediderunt, & omnes amulatores sunt legis.* Deinde dicunt hos in Paulo scandalizati, eo quod audierint eum docere confessionem à lege Moysis, & Iudeos conuersos non debere secundum legem circumcidere filios suos. Deinde suadent ei ut factò contrarium probet, & cum alijs quatuor qui habebant votum nazareorum, caput radae, alijque illius voti cærenonias obseruat, ac sacrificia pro se offerri curat, prout præscribitur Numer. 6. v. 18. Et subditur: *Et scient omnes quia que de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse secundum legem.* Quorum confitum S. Paulus fecutus est: ut ibidem narratur.

Ex quibus sic argumentor, Isti Iudei conuersi erant amulatores legis: ergo eiusmodi cærenonias legis obserabant formaliter, & vt cærenonias legis, & tamen in hoc non reprehendebantur ab Apostolis; immo S. Iacobus eorum Episcopus simus cum ijs eas cærenonias obserubat. Item suaerunt S. Paulus vt eas cærenonias ita obseruaret, ut ostenderet se secundum legem ambulare, & non docere discessum à lege, sive huius obseruationem esse illicitam; quibus hie acquieuit, ut suo factò ostenderet se ista non docere: ergo sensit illius obseruationem non esse illicitam, alij enim debuisset illius obseruationis suscipiibus non acquiescere; sed palam ostendere se id docere, & fieri docere. Tertio, curauit pro te obseruare sacrificium; aut saltem habuit intentionem id faciendi, nisi fuisset à tumultuantibus Iudeis ipsum comprehendentibus impeditus; hoc autem nullo modo potuit aliter vñspari nisi ut cærenonia legis, & clarissimum est eos, qui fuissent id oblati, tali ratione id fuisse factum, & consequenter si hoc fuisset illicitum, peccasset S. Paulus illos inducendo, ut pro se sacrificium offerrent: sicut iam sine dubio peccaret, qui Iudeum ad aliquid simile inducere.

Secundo, contra eam responsonem facit, quod si tunc fuisset illicitum eas cærenonias ut tales vñsparare, Apostolus perniciose simulasset se eas ita obseruare: nam cum, ut patet ex dictis, eas obseruaret ea intencionem, saltem quantum exteriū appetere poterat, ut alij suo factò persuaderet obseruationem legis esse licitam, scilicet non docere contrarium, alios in perniciose errorem induxisset; quia ex ipsius exemplo potuerint merito credere id esse licitum. Dicta autem sine magna tanti Apostoli iniuria non possumus de eo suspicari. Quæ fuit etiam ex hoc alijque locis probat D. Augustinus epist. 19. ad D. Hieron.

Ad

42
Initio legis
gratia vñs
veterum cæ-
renoniarum
erat indiffe-
rentes.

46 Ad primum argumentum positum n. 25. respondum est n. 19. & 20. Ad secundum, Respondeo exemplum Naaman nihil facere ad rem: nam ipse non flebat ibi gena quasi honorans idolum Remnon, neque hoc illo modo etiam quoad externam apparentiam simulabat: sed solum flebat gena in obsequium sui regis, vt scilicet hic inter adorandum posset illo commodius niti, vt aperte loco citato insinuatur, unde in isto loco adorare respectu Naaman non significat deferre cultum, sed incurvare se, sive inflectere: nam Naaman solum perit ve rege ingresso templum & super eum innante ipse possit in templo adorare, sive se inflectere, nimirum ut rex ei commodius innatur: hoc enim propriè significat Hebreum 13. 17, id est incurvauit se, quod nos et interpres communiter vertit *adorare*, quia adorantes incurvant se. Nullum ergo falsum cultum Naaman ibi simulauit, sed solum debitum obsequium suo regi exhibuit. Quod autem id exhiberet in templo, vel extra templum, hoc erat per accidens.

Ad tertium, Respondeo aut D. Hieron. benignè interpretandum, vt quidam conantur facere, aut cum D. Augustino epist. 19. ab eo recedendum esse.

47 Ad primum argumentum positum n. 26. iam respondum est. Ad secundum, Respondeo initio licuisse vii illis cæremonijs, vt iam ostendi: modò autem id nullo modo licere. Ad tertium, nego assumptum: nam Ecclesia Catholica hoc in Abassiniis numquam probauit, sed semper damnauit, sicut etiam eorum schisma, & alias hæreses damnat. Quaere vide nostrum Godinum de Abassiniorum rebus a cap. 27. vñque ad 32. Quod autem tam alij quidam quam Lorca contendunt id licet fieri ad imitandum Christum, aut ad mortificationem carnis, sicut in hunc finem multi laudabiliter se flagellant; sine fundamento dicitur, & contra sensum totius Ecclesie, quæ post promulgatum sufficienter Euangelium, quando in ea iam desit omnis distinctione inter Iudeum & Græcum, circumcidentes se semper habuit pro Iudeis, Mahometanis, aut hæreticis; & baptizatos id facientes tamquam apostatas puniuit: quod immerito faceret, si id ad imitationem Christi, aut ad mortificationem liceret. Item male Apostolus ad Galatas 5. dixisset: *Ego autem Paulus dico vobis; quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.* nam vt sumnum debuisset dicere: Si obseruetis circumcisionem, quasi adhuc necessariam ad salutem, aut vt cæremoniam legis adhuc obligantis, Christus vobis nihil proderit.

48 Confirmatur, quia si liceret se circumcidere ad imitationem Christi, simili ratione ob cunctem finem etiam liceret ritu Iudaico immolare & comedere agnum palchalem, atque ita totam legem veterem obseruare; quia Christus hoc fecit. quod absurdissimum est.

Adde, Abassinos circumcidendo suos infantes non imitari Christum qui neminem circumcidit, sed octauo die sponte circumcisionem suscepit. Quare nec maiores suos infantes circumcidendo Christum imitantur, (quia hac ra-

tione ipsi non susepiunt circumcisionem) nec etiam infantes eum imitantur padendo circumcidem, quia non sponte, sed inniti ac relataentes circumciduntur. Indò neutri hac in re Christum imitari possunt; quia nec magni octauo die, nec partu sponte circumcisioni possunt.

Ad quartum, Respondeo Primo, hoc scilicet non posse habere locum in circumcisione infantium, qui mortificationis incapaces sunt.

Respondeo Secundo, non quamvis mortificatio corporis licet assumi, sed eam solam quæ ad corpus dominandum utilis est, nec tamen illud licita, aliqua sui parte minuit, nec nimis valetudinem affligit. Alijs laudabile esset aires sibi aut nares mortificationis causa præscindere, quod absurdissimum est. Idemque est de circumcisione, quia etiam pars aliqua corporis absconditur. Adde, eam ad mortificationem esse inutilis: nam excepto forte tempore illo quo dolor eius perseverat, nec corpus affligit, nec doinat; nec sicut flagellatio sapientia repeti potest.

CONCLVSI0 IV. Catholici versantes inter hereticos, ad vitandum graue periculum, die prohibito licet vescuntur carnis, quando existentibus cum alijs, qui eos ignorant esse Catholicos, exponuntur fine vlla omnino mentione prohibitionis Ecclesia. Secundus autem est Primo, quando quis ab omnibus præceptibus scitur esse Catholicus. Secundo, quando solam adest periculum mortis, aut quando quis sine notabilis periculo necessitatem edendi potest aliquæ industria euitare, v.c. prætextu debilitatem stomachi non ferentis elum carnis, aut aliquam similem causam. Tertiò, quando ex ea comeditione oriatur scandalum, vt si alij putantes aliquem à fide defecisset, adidem incitarentur. Quartò, quando alij Catholicos inuitant, aut se mutuo hortantur ad eas comedendas, aut in contemptum præcepti Ecclesie, aut vt ostendant se non esse Catholicos, aut se non curare præcepta Ecclesie; aut dicendo, Videamus an aliquis inter nos si Papista, qui non audeat comedere carnes, &c. Et hanc puto esse mentem Auctorum quos citauit n. 29.

Prima pars probatur: quia tali casu comedens carnes nec peccat contra præceptum Ecclesie, quod in tanto periculo non obligat; nec etiam contra præceptum aut confessionem fidei quasi hanc suo facto videatur negare: nam illa comedatio nec ex natura sua, nec etiam ex hominum instituto est signum professionis fidei religiosi, aut negationis veræ: vt per se patet (quia alij si quis Catholicus solus, cur ratione morbi, aut vt satisfaceret gula, comedet carnes die prohibito, peccaret contra confessionem fidei, quod aperè falsum est.) nec etiam est tale signum ratione circumstantiarum, quia nullæ hincadunt quæ eam ad hoc significandum possint determinare.

Nec obest quod forte aliqui ex eius facto suspicabuntur eum non esse Catholicum, quia nec ipse tenetur hanc suspicionem (quæ non est tantum momenti) cum tanto suo periculo euitare: nec ipsa, quādū interius in animo manet,

Naaman post cœtum nec verè nec simulatores adorabat idola.

Ecclesia nū quā probat quid Abassini filios circumcidunt. Godinus.

Galat. 5.

potest hanc comestionem afficere, aut eam determinare, ad significandam defectionem à fide. Ad hoc enim requiritur aliqua circumstantia externa eam comestionem afficiens, ut in finili ostendi disp. 10. n. 41. & 42.

52 Secunda pars probatur, quantum ad primum & secundum casum: quia tunc nulla est sufficiens causa faciendi contra Ecclesia præceptū. Nam irrelatio illa est parui momenti & contemnenda, vel potius ut gloria pro Deo appetenda. Item quando quis ab omnibus noscitur esse Catholicus, nullum ei ex illa abstinentia præcisè potest imminere periculum. Non tamen sufficeret ut tenereris ab eo abstinerere, quod vnu aut altera quibus tibi non imminet periculum, scire te esse Catholicum, modò ab alijs qui id nesciunt ex ea abstinentia immineat periculum, nisi forè sit periculum graui scandali, de quo mox dicam.

53 Probatur tertius casus: quia mea comestio tunc cedere in graue religionis nostra, ac animarum detrimentum, quod teneo etiam cum graui meo periculo vitare, ut communiter omnes fatentur. Sed hoc maximè locum habet in personis magnæ auctoritatis, quorum exemplo multi in utramque partem mouentur: ad quod etiam necesse est ut eorum factum sit publicandum; quia alias nequit parere scandalum. Quare quando tales versantur inter omnino ignotos, nequit esse periculum talis scandali.

54 Quartus casus probatur: quia tunc illa comestio à circumstantijs determinatur ad significandam aut defectionem à fide & obedientia Ecclesia, aut professionem contrariae fidei.

Vtautem hic vltimus casus, & prior pars nostræ conclusionis clariora sunt: Notanda est doctrina Apostoli 1. ad Corinth. 10. vbi interrogatus an liceret comedere idolothyrta, cùm cap. 8. v. 1. 4. & 7. docuisse idolum nihil esse, nec posse reddere cibos sibi immolatos immundos, nisi ijs, qui putant eorum comestionem cedere in honorem idoli, qui consequenter ea comestione polluuntur: ideoq; propter horum conscientiam ait non esse comedenda idolothyrta in iis circumstantijs, in quibus his ea comestio possit videri signum honoris idoli exhibiti. Deinde c. 10. v. 27. ait: *Si quis vocat vos infidelium (scilicet ad conuiuium) & vultu ire, ovne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dicerit, Hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum qui indicavit, & propter conscientiam: conscientiam dico non tuam, sed alterius.* Quibus clare docet, comedere idolothyrta in communi mensa instar aliorum ciborum, sine reflexione exteriori ostensa ad hoc quod sint idolothyrta, sive quando nemo facit mentionem quod sint idolothyrta, nullo modo esse signum honoris idoli exhibiti, ideoque id licet fieri; secus tamen esse quando aliquis dicit esse idolothyrta: quia hac ratione tacere inuitat ea comedi in honorem idoli, aut etiam alios ad hoc ita faciendum inuitat; ideoque ea tunc comedens astantibus videtur ea secundum mentem inuitantis, sive in honore idoli com-

Quando licet comedere idolothyrta:

quando licet.

dere, cùm enim ea in re obsequatur inuitanti, etiam ipius intentioni videtur inferire: atque ita illa comestio respectu astantium est signum honoris idolo exhibiti; & ideo addit: Apostolus: *Conscientiam autem dico, non tuam, sed alterius.* Ac si dicat: Illa comestio mala est, non quia tu in honorem idoli comedis, sed quia astantibus id ira videris facere, sive quia tua comestio in his circumstantijs est illis apparet signum talis intentionis. Et similis omnino est ratio in casu primo & ultimo nostra conclusionis. Quae doctrina etiam valde notanda est propterea quæ infra dicemus, & ad soluendos varios casus, qui circa similes materias accidere possent.

55 CONCLVSI0 V. Catholicum adire conciones hæreticorum per se, non est signum professionis falsæ fidei; nam ob varios alios fines id fieri potest; & in quibusdam locis vbi Catholici hæretici permisisti habitant, multi etiam noti Catholici quandoque eas conciones adeunt sine illa suspicione hæreticos. vnde etiam inferatur, id ob iustam causam, quando abest omne periculum peruersiois, & scandali, licet fieri posse. Ita Valentia 2.2. disp. 1. q.2. puncto 2. dub. *Valentia.* 4. in fine. Azor tomo 1. Moral. 1.8. c. 27. q. 5. *Azor.* Sanchez 1.2. de Preceptis c. 4. n. 26. vbi tamen merito requirit grauem aliquam causam, ut id licet fieri; quæ vix videtur posse esse alia, quam ut concionatoris falsa doctrina & impostura possint clarius deprehendi, & refutari. Quare indecet vix in quam eiusmodi iusta causa viderit posse accidere, nisi cum famili coguntur suos dominos conciones adeentes honoris præcisè & obsequij causa comitari. vnde etiam Sanchez *Ex solacioriato hæreticoni conciones modi adeuentus.* suprà sati aperte improbat eos, qui ex sola curiositate eas adeunt; nec ego eos inquam probare potui.

CONCLVSI0 VI. Talis autem accessus est signum saltem alicuius communicationis siue confessus cum hæreticis quæ tales sunt. Primo, quando quis adeundo conciones simul cum hæreticis in eorum cæremonijs communicaret, v. c. cum ijs simul canendo psalmos, aut aliter communiter orando. Hæc enim semper habita sunt tamquā nota communicationis in fide.

Secundò, quando quis id faceret ut concionatori gratificaretur, eumū honoraret; hoc enim aperte esset ipsius actionibus facere, ei que auctoritatem in malo addere.

57 Tertiò, quando princeps aut magistratus hæreticus præcipit omnibus subditis ut conciones *Principijs beneficj hæreticas adeant: cùm enim hac ratione ipsi quantitate concionatores multitudine auditorum honorentur, illis que ea ratione auctoritas accrescat, & licet obsequenter eorum doctrina etiam maiorem datur.* auctoritatem habeat; patet eiusmodi populi ad concionem confluxum cedere in favorem hæreticos, & fidei Catholicæ iniuriam. Item cùm princeps hæreticus in illum finem hunc accessum præcipiat, qui ei obediunt, eidem fini & consequenter hæreti suo facto fauent, idque hoc externo signo profrentur. Iuxta dicta in similin. 54.

Nec refert quod Catholici eas conciones adeuentes protestentur se id facere non ut hæretici ratione faueant, sed solū ut principiū ciuilium

ciuilem obedientiam exhibeant; quia factio
suo contrariorum ostendunt, ut iam probant,
& hoc ipso quo intendunt haec in re principi
obedire, implicite simul intendunt finem a
principi intentum promouere, & consequen
ter hæresi fauere, ut iam ostendi.

39 Idemque dicendum esset, et si ipse princeps
in suo edicto expresse diceret se haec in re
nihil auctiud exigere quam ciuilem obedientiam,
nec ullo modo velle quemquam cogere ut a fide
sua deficiat; quia ipse factio, ut iam ostendit,
contrarium facit; nec hoc præceptum po
ret esse ciuile, aut immediatè ob finem merè
ciuilem præcipi, sed immediatus ipsius finis
non potest esse alius quam fam dictus, aut
etiam peior, ut scilicet Catholici in extensis illis
ritibus se hæretici conformant, & hæratione
paulatim peruertantur. Nec enim fieri potest
ut passim Catholici eas conciones frequen
tent, & paulatim non peruerrantur saltem ma
gna ex parte. Quamvis autem quibusdam in
fide firmioribus hac ex parte non sit periculum;
tamen suo exemplo alios minus firmos ut tem
plum adeant inducendo, aut eos in hoc confir
mando sunt ijs scandalo, & causa ruinae. Atque
ita, ut in simili ait Apostolus 1. ad Corint. 8. v. 11.
perit infirmus in eorum exemplo, propterea
quem Christus mortuus est.

Quia confirmantur etiam auctoritate San
ctiss. Domini nostri Pauli V. qui consuleus an
liceret Anglicis Catholicis eiusmodi dicto sui
regis obediens, expresse definiuit id nullo
modo licere, ut patet ex bulla ante aliquot
annos ab eo super hac re edita.

60 Ex his patet Primò, in Anglia eos, qui ut e
dicto regis parant templis hæreticorum ade
unt, meritò tam a Catholicis quam a hæreti
cis censeri a fide, saltem ex parte & quoad ap
parentiam externam defecisse, atque ita contra
præceptua non negandi fidem suo externo fa
cto peccasse.

61 Patet Secundò, omnino illicitum esse adire
tempa hæreticorum aut aliorum infidelium,
dum alia sua officia sine preces celebrant, atque
his ita interessè ut cum ijs in his exterius partic
ipes, v. c. simul cum ijs orando, aliaque saltem
quoad externam apparentiam faciendo, quæ
ali, qui verè cum ijs in religione communicant,
faciunt; quia hæc sunt verè externa signa com
municationis cum ipsis in fide; nam sunt vera
externa communicatione cum ipsis in iis cæremo
nijs, quibus exterius suam fidem profiteantur.
Quod clarius adhuc patet, quando id fit iuben
te hæretico principe aut magistratu, ut patet ex
dictis.

62 Secundus est quando quis merè materialiter ijs
interessit, ita scilicet exterius se gerendo, ut aper
tè appareat cum cum alijs in ijs cæremonijs non
communicare, ut si ea spectet sine ullo signo
reuerentia, nec ullo modo eorum ritibus secund
um aliorum laicorum morem se accommodan
do, sed planè omnino se habendo ac si spe
ciale aliquam comediam.

4. Reg. 5. Ethacratione 4. Reg. 5. Naaman licet vna
cum suo rege intererat sacrilegij sacrificijs, his
nullam reuerentiam exhibendo, sed solum te

gi suo debitum obsequium præstanto. Eadem. Quia ratione
que ratione famuli Catholicis suos dominos hæ
reticos, & ancillæ suas dominas ad tempora hæ
reticorum comitari possunt; quando id sine gra
ui inconmodo effugere non possunt; ita scili
cer in his se gerendo, ut solum dominis suis

licet famu
lis hæreticos
dominos
ad tempora
hæreticorum
comitari.

non autem hæreticorum ritibus reuerentiam
exhibere videantur. Ita Pefantius 2. 2. q. 3. art. 2. Sanchez.
disp. 1. q. 3. & Sanchez in Præcepta 1. 2. c. 4. n. 26. Pefantius.
in medio. & Malderus 2. 2. q. 3. art. 2. membr. 3. Malderus.

Malderus.

Vbi etiam bene notat, licet Catholicis in locis
hæreticorum habitantibus amicitia causa adire
eorum coniuncta nuptialia, ijsque bene preca
ri, et si morte hæretico conitrahant, atque adeo
interesse ipsi contracti. Et simili modo licet
comitantur eorum funera, similiaque amicitia
officia ipsis in eiusmodi rebus præstant: modò
hæc ita faciant, ut in cæremonijs & precibus cu
ijs non communicent, sed ea tamquam nihil
ad se pertinentia, & quasi actionem profanam
spectent. Docuit hæc olim pulchre Terrulli
nus lib. de Idololatria cap. 16. & 17. ibi ait: Circa
officia verò (quæ scilicet Christiani Gentibus ex
hibent) communum solemnitatum, ut roga pura,
ut sponsatum, ut nuptialium, ut nominalium, nullum
putem periculum obseruari de statu idololatriæ, qua
internit. causa enim sunt consideranda, quibus pre
statur officium: id est, cum res ad quas honoran
das vocor, si licet, eas thea præsentia hono
randio non peccato. Deinde paulò inferius tibi
objicit: Sed hæc accommodantur sacrificia: id est, in
hæc solemnitatibus sacrificia adhibentur, qui
bus Christiani vocati debebunt interessere; & re
spondet, si in vocata, nec in sacrificiis fit ritulus of
ficij, & opera mee exfunctio, quid tum: si liber. scilicet
adire: id est, si meam operam ac officium
solum amicus exigat, & ego exhibeam, ut vo
catus ad nuptias, aut similem solemnitatem
hanc honorem, non autem ut sacrificijs com
municem; nihil ad me spectat quod ipsis sacri
ficient; si libeat nulli solemnitati officij causa
intereste, subdit, Utinam quidem nec videre possi
mus, quæ facere nobis nefas est. Sed quoniam ita ma
lis circumedit sæculum idololatriæ, licet adesse in
quibusdam, quæ nos homini, non idolo officiosos ha
bent. Planè ad sacerdotium & sacrificium vocatus
non ibo (proprium enim idoli officium est) sed neque
consiliv, neque sumptu, aliaque opera eiusmodi sun
gar. Si propter sacrificium vocatus assistam, ero par
ticipes idololatriæ, si me alia causa coniungit sacri
ficianti, ero tantum spectator sacrificij. Deinde per
git docere, famulos populi suis dominis sacrifici
cantibus assistere, & ciuilia exhibere ministra
tia; nullo tamen modo posse ipsi sacrificio vla
lam suam operam impendere. Quæfutius ci
tare volui, quia supradicta omnia non solum
auctoritate, sed etiam ratione pulchre con
firmant.

63 Patet Tertiò, nullo modo licere Catholicis
degenibus inter hæreticos, iuxta præceptum Coram Mi
magistratus hæretici, contrahere matrimonia
coram Ministris hæreticis; quantumvis prius contrahuntur
aut postea ritu Catholicico coram sacerdote
contrahant. Ita Malderus suprà. & probatur: Malderus.
quia cum magistratus id præcipiat, ut contra
hentes hac ratione agnoscant eum Ministrum
tan.

tamquam legitimum vera Ecclesiae Ministrum, & se alij in situ contrahendi matrimonia conforment, hoc ipso quo Catholici magistratui hac in re obediunt, extero facto prohtentur se ea facere, quæ magistratus intendit: quod patet repugnare professioni fidei. Secundò, quia illi contractus coram Ministris celebrantur cù certis quibusdam ritibus hereticis proprijs, in quibus contrahentes necessariò cum ijs communicant, cùm circa ipsos, & eorum causa exhibeantur: quod, vt patet ex dictis, illicium est.

Licitè contrahuntur, aut potius declarantur contra eorum magistratus hæretico.

64

Secùs est de iis, qui solum coram magistratu ciuili contrahunt, aut testantur se contraxisse, modò etiam ritu Catholico prius vel postea contrahant, quia illud solum in finem politi- cum exigitur, vt scilicet publicè confiteri quinam sint coniuges.

Patet Quartò, responso ad 4. difficultatem positam num. 32. dicendum enim est manduca- re idolothyta per se non esse malum, sed solum quando est signum cultus ipsiis idolis exhibiti, aut participationis ex sacrificiis illorum; vt si comedantur publicè in idolio sive in loco sa- crificij, aut cum ijs qui testantur se ea come- dere in honorem idoli, aut ad ita comedendum expresse vel tacitè inuitant. Patet ex auctoritate & explicatione Apostoli allata numer. 54. Ad auctoritatem D. Augustini, respondeo illum loqui de idolothyta positis in idolio, de quibus ex circumstantijs clare constat esse idolothyta: quod nescio quî fieri possit, nisi adhuc qui id asserant, cùm, vt ipse ibidem etiam argumen- tatur, fieri possit vt illi cibi eò ob aliam cau- sam allati sint. Quare D. Augustinus loquitur in casu quo illa comedatio sit signum participationis iplius sacrificij, & honoris idolo exhibiti. Quia raman fieri posset vt ille homo omnino solum ibi esset, atque ita illa comedatio respe- ctu nullius esset vere tale signum, ideo D. Au- gust. non dicit absolute eam esse malam, sed eam melius Christiana virtute respuit, quia scilicet facilè fieri posset vt alij occulti adessent, aut superuenirent, atq; esset periculum ne comedatio illa alij esset signum peruersi cultus. Lora autem suprà dicit Augustini responsio- nem esse nimis duram, sed facilè, vt iam ostendit, potest ita explicari vt dura non sit.

Lora.

65
Vestibus
idolorum
sacrificiis
determinatis
illicitè ve-
ris.

Bañez.
Pefant.
Turrian.
Sanchez.

Conclvso VII. Ob nullum periculum licet vt vestibus directe, & per se destinatis ad cultum falsum, quales sunt, quibus idololatriæ inter sacrificandum ex instituto vtruntur. Quia ex communi hominum vnu & estimatione illa gestatio est determinata ad significandum tam- cultum. Et hæc est communis Doctorum sententia, vt patet ex Bañez 2.2. q.3. ar.2. dub. 2. conclus. 4. Pefant. disp. 1. q. 5. Turrian. disp. 35. dub. 4. Sanchez de præcept. l.2. c.4. n. 21.

Contra verò omnes communiter fatentur, ex rationabili causa licere aliquando gestare vestes primi generis ex recensit. num. 24. quia cù haec nec directe, nec indirecte sint instituta ad profitendam falsam fidem; nequeunt huius esse signum, nisi forte ratione aliquarum circumstantiarum. vt si forte in aliquo loco inter Turcas, vbi multi degunt Christiani, qui

omnes vtruntur veste distincta à Turcica, ali- quis notus antè Christianus sine vlla alia appa- rentia iusta cause publicè inciperet gestare ha- bitum Turcicum; tal enim facto in ijs circum- stantij daret vulgo omnibus iustam causam suscipiendi eum inclinare in turcicum, cùm non possent aliam causam excogitare, cur illud faceret.

Conclvso VIII. Ad vitandum graue- per-
ticulum licet quandoque vitium vestibus se-
cundi aut tertij generis ex recensit. num. 24. vt
si infideles subito inuaderent Christianos, ali-
quo loco inter eos, aut etiam alibi habitantes,
ea intentione vt hos omnes interficerent: tunc
enim posset quis similem vestem sibi assumere,
vt hoc modo ab ijs non posset agnosciri, atque ita
eorum manus euaderet. Ita Azor tom. 1. lib. 8. Azor.
Moral. c. 24. q. 4. Turrian. Pefant. Bañez concl. 2. Turrian.
& Sanchez nu. 19. citati nu. 65. cum multis alijs
quos hic citat.

Probant id aliqui Primò, quia cùm ista ve-
stes solum ex instituto, aut consuetudine ha-
beant vim significandi gestantem profiteri ta-
lam religionem, & natura sua habeant aliud
vsum, sunt ex se indifferentes ad hoc vel illud
significandum; atque ita eorum gestatio non est
necessariò signum falsæ religionis. Secundò autem
aiunt esse in verbis, quæ cùm solum sine inuen-
ta ad significandum, sunt absolute determina-
ta ad rem certam significandam, v.c. in præsen-
ti materia ad significandam professionem vera
aut falsæ fidei. Secundò, quia si illa gestatio es-
set professio falsæ fidei, infideles eas vestes ge-
stantes hoc ipso peccarent, & consequenter il-
licitè hoc ipso præciperebant. quod constat esse
falsum; nam Romæ ipse Pontifex præcipit Iu-
dæis vrgestent pileum flauum, quo tales esse
cognoscantur.

Sed hæc vel nimium probant aut nihil: nam
si primum aliquid probaret, probaret etiam li-
cere tegere suam religionem vtendo verbis am-
biguis, quæ nata sunt significare proferen-
tem esse Turcam atque etiam aliquid aliud in-
differens, idque etiam eo casu, quo audientes
ea acciperent in priore sensu. quod num. 14. ex
communi sententia ostendit esse falsum. Idem
probaret secundum argumentum: nam prin-
cipes Christiani habens in suo exercitu diuer-
sa religionis homines vtrentes omnes iisdem
vestibus, potest iustas ob causas, v.c. vt sciat qua-
ratione quibusque debeat fidere, omnibus præ-
cipere, vt singuli palam dicant quam sententiam
proferantur, atque ita vt unus dicat se esse
Mahometanum, alter Iudæum, alter Lutheranum, &c. vnde secundum illorum modum ar-
gumentandis, sic argumentor: Ille princeps li-
cere hoc illis præcipit, ergo illi non peccant di-
cendo se esse Mahometanos, Iudæos, &c. ergo
etiam Catholicus vt vitet pericula, potest tal-
tem cuni restrictione mentali dicere se esse ta-
lem, ita vrid dicendo non peccaret contra con-
fessionem fidei.

Vtigitur probemus conclusionem, reco-
lenda sunt dicta suprà disp. 10. nu. 51. vbi ostendi-
eadem verba sè ratione diuersarum circum-
stantiarum alia atque alia significare. Quod
multò

multo magis habet locum in alijs signis, praesertim ijs, que diuersum usum habere possunt. Respondeo igitur, et si gestatio talium vestium alias significet gestantem profiteri talem aut talem fidem: id tamen nullo modo in his circumstantijs significat, sed solam intentionem latendi. Hinc etsi in casu conclusionis, dum infidelibus omnibus videntibus quod aliquis Christianus tali ueste induitus paulatim se subducet, sive inde discederet, possit contingere ut eorum nemini occurrat eum forte esse Christianum, quia super hac re non reflecent; tamen si suspicantur eum forte esse vnum ex Christianis, aut super hoc reflecent, aut nullus aut vix ullus ex multis millibus ob illam uestem suspicatur eum desipse esse Christianum; sed cogirarent eum cupere ea ratione latere, & mortem effugere: secus esset si coram ijs abnegaret fidem, aut diceret se iam esse, aut velle esse Turcam aut Iudaeum; omnes enim tunc conciperent eum saltem timoris causa fidem suam negare. Ex quibus patet distinctio inter verba, & gestationem eiusmodi vestium, & consequenter responsio ad argumentum contrarium positum n. 33. Nam in eiusmodi casibus verba immediatè inferiunt ad dissimulandam propriam fidem aut alienam simulandam; uestes vero praeceps ad occultandam personam.

⁶⁹ Sed peres, qua ratione excusari possint à peccato illi infideles, qui in casu positio n. 67. principi, aut etiam alteri interroganti cuius se dñe sint, respondent se esse Turcas, Lutheranos. &c. Omnino enim videtur dicendum, eos non peccare id dicendo; nam alias nemo id illis licet praecepit, eosne inuitaret ut dicerent cuius se dñe sint; nam illicite virgo aliquem ut faciat id, quod facere licet non potest.

Respondeo, eos eo facto non peccare, quia cum ab ijs non petatur ut fidem suam profiteantur, eamque afferant, sed ut praeceps veritatem manifestatam circa seiplos & statum suum faciat: idque eodem omnino modo sicut si eam de statu sive fide alterius manifestarentur si interrogarentur, cuius religionis hic sit; ipsi simpliciter respondendo se esse Iudeos, &c. non censerent id facere ut fidem suam profiteantur, aut hanc veram esse afferant, sed praeceps ut veritatem defensentur, sicut eam de alio interroganti testarentur, quare et si peccent eam fidem sectando, tamen posito quod eam sectentur, non peccant illud praeceps ex dicta intentione dicendo, sicut non peccaret qui diceret se esse vulturium.

⁷⁰ An peccent Iudei ferentes pileum in eo non peccant, si faciant praeceps ut obediunt Pontifici: nam hic illud non praecepit ut ipsi ea gestatione suam fidem profiteantur, sed ut iij qui sunt istius fidei ab alijs distinguantur. Quamuis igitur Iudei peccent rendendo falsam fidem, posito tamen quod eam teneant non peccant gestando dicta intentione eum pileum.

⁷¹ Secus esset si Christianus ita interroganti responderet se esse Iudeum, aut sine iusta causa illum pileum ferret ut putaretur esse Iudeus; quia cum non posset id facere ob alium finem

saltem quo ad externam apparentiam, nisi ut crederetur esse Iudeus, illis verbis, eoque facto significaret se esse talem, aut saltem se velle videri talem: atque ita quoad externam saltem apparentiam fidem negaret. quod est absolute malum.

⁷² CONCLVSIO IX. Non est improbabile in casu in conclus. 8. expreſſo, aliove omnino simili licere etiam ut uestibus quarti generis ex recensit n. 24. ita Azor. tom. i. Moral. I. 8. cap. 27. ^{Azor.} Sanchez. q. 4. in fine. & Sanchez l. 2. de Praecept. c. 4. nu. 20. & pater ex dictis, quia, ut iam ostendi, usus illius rei in tali casu nequit esse signum professionis illius.

Bene tamen nota Sanchez ibidem iuncto n. 27. nulla ratione ob illa pericula vitanda fore licitum ferre tale signum, sive uestem, quando princeps non solum Mahometanis, sed omnibus suis subditis aut in regno suo degentibus, cuiuscumque fidei essent, praecepit talam uestem, aut tale signum ferre, ad testandum se esse cultores Mahometis. Ratio diuersitatis est, quia cum in priore casu ille princeps praecepit foliis Turcis usum talis uestis, nullo modo suo edito praecepit ut Christiani suam fidem negarent, aut quid simile tali signo testarentur, nec etiam quisquam Christianus periclitaretur praeceps quia hoc non ferret; illud in dicto casu assumere non esset signum abnegationis, fidei, sed desiderij latendi; secus esset in secundo casu, quia quicumque viderent tunc aliquem Christianum hoc signum assumendum, statim crederent eum hoc facere, ut hac ratione regis voluntatis satisfaceret, & ita mortem effugeret. vide dicta n. 54. & 57.

Nota Secundò, non semper licere ut uestibus quandolice ut uestibus 2. & 3. generis ex recensit n. 24. quia cum uestes 2. & 3. generis non sint per se instituta ad significandam directè professionem fidei; faciliter possunt occurtere circumstantiae, in quibus hanc non significant. Quare saltem ob Doctorum auctoritatem non est omnino improbabile cum ob graues valde cauas necessariò esset trahendum per terras infidelium, aut in ijs aliquando commorandum, nec posset hoc tuò facere nisi assumptis eiusmodi uestibus, id licet facere. hoc enim tenent quidam viri docti, & aper-
^{Bañez} & Sanchez supradicati nu. 19. & 22. & quidam alij. Secus tamen omnino est dicendum de uestibus quarti generis; & credo dictos auctores de his idem mecum sentire. Malder.

Imò cum Maldero 2. 2. q. 3. a. 2. membr. 3. concl. 3. credo longè vetius esse in eo casu esse illicitum ut uestibus secundi generis, ex dictis n. 24. quia haec saltem secundariè instituta sunt ad significandum directè cultum, sive professionem falsae fidei. & quamvis ratione circumstantiarum haec significatio omnino tollatur in casu proposito in conclus. 8. aut similibus; secundamen videtur in casu praeventi, eique similibus. Nec refert quod sacerdotalis in simili casu licet utatur uestibus veri Religiosi, quia ipse licet cupit videri Religiosus, nemo tamen licet cupit videri cultor falsae religionis. Hinc etiam sacerdotalis ex iusta causa posset in vero sensu licet ut verbis idololatria, ambi-

ambiguis, quibus alij intelligerent eum significare se esse verè Religiosum, illicitè tamen ita significaret se esse sacerdotem idolorum.

75 Nota Tertiò, in his omnibus casibus cauendum esse scandalum; quod facilè accideret quando quis viceretur eiusmodi signis coram eis, qui plump norunt, & ignorantes causam ob quam id licet faceret, putarent eum negasse fidem, eiusque auctoritate ad hanc negandam incitatentur, aut saltem ad eiusmodi signis illi-cito modo vtendum.

76 CONCLUSIO X. Quando princeps infidelis statuit ut Christiani in ipsis terris degentes gerant certum signum quo tales agnoscantur, siue id faciat ob finem politicum, siue ob aliis, licet ad vitandum graue periculum eiusmodi signi gestatio omittitur a Christianis, tam indigenis, quam alij quibus illa transendum est. Ita Autatores citati propriro conclus. 8. & patet ex dictis; quia ille princeps nullam habet potestatem praescribendi mihi certum modum, quo in tali casu tenet profiteri meam fidem, quare omissione illius signi in tali casu nullo modo est signum abnegationis fidei. Et confirmatur: quia alias posset ea ratione tyrannus statim comprehendere omnes Christianos in ipsis terris degentes, eosque occidere, & ita fidem penitus extinguere, quod esset grauissimum incommodum.

Ad argumentum Caietani positum num. 36
nego maiorem: nulla enim hic est fidei interrogatio, ad quam fidelis teneatur respondere.

D V B I V M IV.

Quibus modis obliget praeceptum affirmatio
nium confessionis fidei?

77 **N**ota hoc præceptum dupliciter posse nos
obligare. Primo per se, siue ratione ipsius
fidei, quæ hic & nunc confessionem sui exter-
nam postulat, ne ipsius honor detrimentum
patiarur. Secundo, quasi per accidens ratione
alicuius alterius virtutis. Ponemus autem hinc
breuiter variis casis utriusque huius obligatio-
nis, & sequenti dubio quasdam difficultates
circa eas occurrentes examinabimus.

78
Quibus casibus fides per nos obli-
get ut eam profite-
mur.
CONCLV SIO I. Fides obligat ratione sui ad
confessionem. Primo, quando quis recens ad-
mittitur in Ecclesiam; cum enim homines ne-
queant videre internam fidem, talis visibili Ec-
clesiae constanti ex hominibus non modò inter-
na fide, sed etiam externa eius confessione de-
bet vñiri. Deinde haec vñio nequit fieri inter
homines & humano modo nisi per externum
aliquid signum: tale autem signum nec esset
debet esse confessio fidei saltem implicita; imò
ea ipsa petitio qua quis petit admitti ad Eccle-
siam sive communionem fidelium est quædam
implicita confessio fidei. nā hoc ipso quo ostendam
me velle Ecclesiae vñiri, declaro me eius fi-
dem credere, atque ita hanc exterius profiteor.
Hinc baptismus à Trident. sess. 6. c. 7. dicitur Sa-
cramentum fidei, quia in eo fidè profiteatur;
etiam Ecclesiae semper iussit eos, qui ipsam aduliti-
volūt ingredi, explicitè fidei articulos profiteari.

Trident.
Baptismus
Sacramentum
fidei.

Secundò, quando quis alio tenetur in fide
instruere: hoc enim fieri nequit nisi ipse cā pro-
fiteatur. Quomodo enim potero persuadere
vt hoc vel illud credas, nisi ostendam me id
credere? 79

Tertiò, quando alicuius externa confessio est necessaria, vel valde utilis ad aliquo vel conversionem ad fidem, vel in eadem vacillantium confirmationem. Quod maximè accidit quando quis est magna auctoritate apud aliquos infideles aut minus firmos in fide, præsertim si hi alias crederentur fidem metu tormentorum, aut similem ob causam negaturi: talis autem tunc renetur profiteri fidem non tantum ratione caritatis, qua tenetur aliorum saluti consulere, sed etiam ratione virtutis fidei, cuius honor exigit ut eam non modò in nobis, sed etiam in alijs quantum possumus promoueamus. Sicut virtus v. c. castitatis, non modò obligat me, ut castè viuam, sed etiam ut quantum possum peccata luxurie in alijs impediām. Ex quo patet eti alij teneantur ex præcepto negatiuò non negare fidem; tamè me ex præcepto affirmatiuò eo casu teneri ad confessionem fidei; quia-hanc omittendo peccō, non per aetum postruum, sed per omissionem actus præcepti necessarij ad fidei confirmationem.

Quattò, quando aliqui coram nobis fidem
irrident aut blasphemant, tenemur eam profi-
teri, vel ostendendo palam nos eam magnifice-
re, vel eos etiam reprehendendo, si sine pericu-
lo id facere possimus. Idque etiam locum ha-
bet, quamvis non speretur emendatio aliorum:
quia per eam in crepationem & fidei professio-
nem eius honor ab alijs laesus aliquo modo re-
stituitur; sicut si audiens alicui detrahentes,
hunc laudarem, eosque mendacij arguerem, il-
li famam restituerem. Quod si illi putentur e-
mendandi, teneor etiam ad eam confessionem
ut in ijs fidem consenserem iuxta tertium calum,
aut etiam ex praecerto corripitionis fraterna-

Quintò, quandocumque non confitendo
viderer moraliter negare fidem : sed tunc pro-
priè obligor præcepto negatiuo.

Sextò, ad fidei confessionem iure positiuox ex
præcepto Trident. less. 2.4. cap. 12. de reform. & 81
Trident.
less. 25. c. 2. de reform. tenetur Primò, prouisi de
Beneficiis. & quibus animarum cura annexa est, &
& quidam alijs
beneficijs, quibus animarum cura annexa est, &
tenetur ad
fidei profi-
ctionem.
adeoque omnes Episcopi, Pastores, & similes.
Secundò, admissi ad canonicitus, aut dignita-
tes in Ecclesijs cathedralibus : qui omnes tenen-
tur coram perlonis ibi præscriptis ex certa for-
mula professionem fidei facere. Tertiò, ex pro-
prio motu Pij Quinti, qui incipit, *In sacro sancta;*
Doctores, Magistri, Regentes, alijque sive cle-
rici, sive laici, qui in publicis Academij, Uni-
versitatibus, aut altibz cuiusluis facultatis, lecto-
ris, sive Professoris ordinariam aut extraordi-
nariam cathedram obtinere aut retinere vo-
lunt, tenentur similiter fidem proficeri, quæ *Sanchez.*
docte explicat Sanchez l.2. de Præceptis c. 5.

Conc^o v^o II. Ratione aliarum virtutum
confessio fidei obligat; Primo, ratione religio-
nis, quotiescumque vel audiendo Sacrum, vel
Sacramenta suscipiendo, vel Venerabilem Eu-
charistiam comitando, vel transiunctem hono-
rando.

rando, vel alijs de causis tenemur Deo aliquem externum cultum exhibere. Quia hec exhibito est implicita quædam fidei confessio. Secundò, ratione caritatis, quando illa confessio est necessaria ad proximi instructionem, conuersionem, vel in fide & pietate confirmationem, quæ obligatio in Praelatis & Pastoribus oritur etiam ex virtute iustitiae. Quanto autem cum periculo ad hæc obligemur, dicemus infra.

D V B I V M V.

Quando obliget preceptum affirmatiuum confessionis fidei?

Hæc difficultas præcipue proponitur, ut sciamus qua ratione obligemur tempore persecutionis, aut quando alijs sumus in confortio hæreticorum, fidem confiteri; præsertim si nos de fide nostra interrogent; & quando sit peccatum tunc eam tacendo, aut simili ratione occultare.

83 Vbi Nota Primò, nos varijs modis posse nostram fidem occultare. Primò, merè negatiue, siue præcisè eam non confiendo; Secundò, nosiplos occultando ut reperiiri non possumus, aut aliò fugiendo; Tertiò, si interrogaticeamus; Quartò, si ambigue vel alijs nihil ad rem pertinientia respondeamus; Quintò, vtendo velutibus, aut alijs signis infidelium. Sed de hacre satis egri dubio 3. quare omissò quinto modo de reliquis hic agemus.

84 **D.Thom.** Nota Secundò, D.Thomam 2.2. quæst. 3. a. 2. docere, confessionem non esse semper necessariam, sed tunc quando per eius omissionem subtraheretur honor debitus Deo, & etiam utilitas proximis impendenda, puta si aliquis interrogatus de fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quid non haberet fidem; vel quid fides non esset vera; vel alijs per eius taciturnitatem auerterentur à fide. Vbi videatur assignare tres casus, in quibus interrogatus circa suam fidem tacendo peccaret. Primus, quando ideo alijs putarent eum non habere fidem; Secundus, quando alijs ideo putarent fidem non esse veram; Tertius, quando alijs ideo à fide auerterentur: ut fieri posset quando ita interrogatus esset magna auctoritate, & alijs crederent eum hoc facere, quia nequit fidem defendere, aut quia timerunt propter eam, & ita redderentur aut dubij in fide, aut timidiores in eius confessione.

85 Sed hæc doctrina videtur habere aliquam difficultatem: Primò, quia primus casus non videtur verus: nam seculo omni alio incommodo, quid aliqui credant me non esse. Catholicum, non videtur tanti momenti, vt id cum gravimo periculo teneat euitare; alijs enim numquam liceret dissimilare fidem, aut ejus occultanda causa inter infideles eorum habitu yti, quia inde accidit multos putare talem non esse fidem; quod tamen dub. 3. ostendimus sapere esse licitum.

86 **Baitez.** Baitez igitur ibidem dub. 1. conclus. 3. & quidam alijs docet, doctrinam D.Thomæ intelligendam esse, quando quis interrogatur à potestate Coninck de act. supernat.

publica, v.c. à principe, eiou siue præfecto aut magistratu, etiam si id alijs fecerit fiat: putantque nos tunc semper teneri aperte fidem confiteri. Quia tunc videtur honor fidei exigere ut eam confiteamur, & tacendo videtur eam erubescere contra prohibitionem Christi Luca 9. ministrans se eos negaturum coram Patre suo, qui ipsum erubuerint confiteri coram hominibus. Et confirmatur, quia præceptum affirmatiuum confitendi fidem aliquando obligat; ergo maximè in dicto casu. Alij tamen volunt hoc solum esse verum quando quis ita interrogatur publice; quia quid vnu aliquis, etiā princeps, putat me, præsertim priuatum hominem, non esse fidem, non videtur tanti esse momenti, quia inde honor fidei parum aut nihil videtur minui; scilicet autem esse quando multi id putant.

Sed hæc etiam responsio est difficilis: nam quid etiam princeps cum omnibus suis putet aliquem priuarum hominum esse fidem, aut infidem, non videtur semper tanquam promotione siue honori fidei posse prodere, aut obesse, ut idem teneat cum periculo vita eam positiue confiteri. Confirmatur, quia alijs quoties aliquis learet illos putare se esse in fidelem, teneretur etiam non interrogatus suam fidem coram eis profiteri: atqui hoc est aperte falsum, & contra exemplum S. Sebastiani, & aliorum Christianorum, qui olin in aulis tyranorum habitabant, & ab alijs, tota que eorum familia, in modo communiter ab omnibus infidelibus putabantur esse cultores deorum; nec tamen ideo fidem suam coram ijs profitebantur, nec in hoc ab alijs vnuquam reprehensi sunt. Major autem probatur, quia si interrogatus vel ideo præcisè teneatur confiteri fidem, ne credatur infidelis, cum tam credatur esse infidelis ante interrogacionem quam postea, eodem modo tenebitur eam confiteri prius ac postea.

Ad argumentum Baitez, Respondeo esse alios casus in quibus præceptu confessionis fidei obligat (vt patet ex dictis dub. 4. & infra ostendimus) in quibus eam erubescere est contra præceptum Christi. quare ille locus Lucænon conuincit præceptum confessionis fidei, per se loquendo, siue exclusi alijs in commodiis, semper obligare quoties coram tyrono interrogamur.

Secunda difficultas est, utrum tempore persecutionis licet fugere: Olim Tertullianus cum suis Montanistis, & quidam alijs heretici docabant, esse absolue illicium fugere tempore persecutionis. Sed omnes Catholicæ semper docuerunt communiter licere fugere tempore persecutionis, quamvis quibuldam perlonis id in quibusdam casibus sit illicitum, quos infra explicabimus.

Tertia difficultas est, an, quando interrogatus à tyrono racet, debet ecenter moraliter siue interpretatiue negasse fidem? Quidam hic eodem modo distinguunt inter eum, qui à priuato interrogatur, & eum qui interrogatur publica auctoritate: & putant hunc censeri negare fidem si taceat; scilicet tamen esse de priore.

Sed ego hanc re non possum videre discri-
men; nam qui interroganti an Christianus sit

87
Non semper
tenemur
euitare ne
alijs etiam
principes,
putent nos
esse infide-
les.

88

89
Error Ter-
tullianæ &
Montanistæ.
rum.

90

91

(sue interrogans publica auctoritate fungantur, sue priuatus sit) responderet, Quid ad te? Christianus, non dicam tibi; aut quid simile; vel etiam omnino taceret, non tam videtur illud negare, quam confiteretur interrogantis auctoritatem contemnere, & si fidem quam significare eum non habere ius talia interrogare.

Quare cum hac ratione aperite significet se in rebus fidei non esse infideli magistrati subiectum, potius significat se non consentire cum eo in fide, quam contra. Item cum sciat magistratum odire christianismum, & se posse ei placere negando se esse Christianum, & contra faciendo sine ullo temporali commodo incurrire illius indignationem, & periculum graui mali; si vere non esset Christianus, nulla ei esset causa cur statim non negaret se esse tamquam contrarium faciendo videtur aperite innuere se esse Christianum, aut saltem id nullo modo negare.

CONCL V 10 I. Non semper teneor tempore persecutionis confiteri fidem, aut me prodere tyrannis: immo teneor aliquando me non prodere. Est certa, & communis Catholicorum.

D. Thomas. Prior pars patet: quia, vt docet D. Thomas 2.2. quæst. 3. art. 2. cum præceptum confessionis fidei sit affirmatiuum, non obligat pro semper, siue ut quois tempore fidem profitear; sed solum quando Deo aut fidei debitus honor, aut proximi vtilitas id exigunt, quæ id non exigunt quois tempore, etiam in persecutione.

Valentia. Vbi Nota cum Valentia 2.2. disput. 1. quæst. 3. puncto 2. dub. 1. & Sanchez de Præcep. libr. 2. c. 4. num. 3. vt teneat ad confessionem fidei non sufficere quod aliquis Dei honor, aut proximi vtilitas inde speretur (quia non teneor semper gat me vti- dē profitear. & quo cumque modo illa promouere) sed requiri vt easint tanti momenti, vt ea hic & nunc cum tanto meo periculo teneat procurare: vt quando mea confessio est necessaria vt multi ad fidem conuertantur, aut in ea conseruentur.

93
Sanctius. Vnde quod ait Sanchez suprà num. 5. cum quibusdam alijs, Catholicum videntem infideles conculeantes imagines, aliusque iniurias fidem afficienes, teneat eam sua confessione tueri, intelligendum est, quando ea ratione id poterit impeditre, aut alios in fide confirmare, aut saltem quando sine graui periculo suo Iesum fidei honorem aliqua ratione poterit reparare. iuxta dicta numer. 80. secus autem est, quando nihil horum speratur: quia tunc sine profectu se periculis exponeret.

94
Pefantius. Addit Pefantius 2.2. quæst. 3. art. 2. d. 1. conclus. 2. §. *Dixi in isto*, Pastorem tempore persecutionis non posse latere, sed teneri publicè fidem profiteri etiam cum vita periculo, quia alius oriretur scandalum. Idemque docet de viro priuato, quando hic solus in aliqua viba esset doctus. Sed hoc, vt sonat, verum non est; quia talis potius teneat se occultare, vt secretè possit alios in fide instruere & confirmare; vt mox dicam; nec inde vnum potest oriri iustum scandalum, sed magna vtilitas.

95 Secunda pars probatur Primò, quia cum non possim me prodere fidem publicè confiten-

do, nisi cum grani vita periculo, non possum id facere, nisi inde notabilis proximi spiritualis vtilitas, aut Dei honor sperentur; alias enim vitam prodigerem, quam tamen teneor conseruare. Item mea interfectio fieret cum graui proximi scelere ac iniuria in fidem ac Deum, quæ nisi ingenti aliunde emolumen- to compensentur, teneor prout commodè possum virare: atqui sèpè accidere potest, vt ex mea confessione nulla aliorum vtilitas, & exiguus alias Dei honor speretur, vt si sim inter alios nebulones, aut etiam in ditione aliquius tyranni, qui intelligentes me fidem confitentem statim clam interficerent: ergo vt di- cta incommoda vitæ, teneor tunc quantum commodè possum, fidem meam licet modis occultare.

Secundò, quia fieri potest quod manendo in vita longè magis fidem, Dei cultum, aliorumque salutem sim promoturus, quam si pio cius confessione moreret. Immò fieri potest, vt mea vita necessaria sit ad aliorum salutem, vt si in aliqua viba sim vnicus fæcere, aut talis ad quem solum alij in suis difficultatibus possint recurrere; aut si ratione status & of- ficei mei, quod licet administro, possim multa mala, quæ alias Catholicos inferrentur, impeditre; quibus solatijs mea confessione, & morte inde sequente eos priuarem: tunc enim ipse honor fidei, & caritas proximi obligant me vt quantum licet possum, vitam conseruem, ideoque fidem meam aut etiam meipsum occultem.

Tertiò, quia sèpè potest esse probabile periculum, fore vt mea publica confessione sponte oblatæ grauiter tyrannus irritetur, & atrocis in Catholicos desequiat: & si per eam essem alijs causa graui mali, & multis fortasse etiam lapsus, siue negationis fidei; quæ sine dubio vitare teneor. Et in his calibus valerilid Chrtisti Matth. 7. *Nolite dare sanctum cani-* Matth. 7. *bus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos,* ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi disrup- pant vos.

Quintò, quia sèpè merito etiam possum timere de mea inconstantia, ne forte torturis, eorumque metu vietus fidem negem; & ideo tenebor me non temere periculis obijcere.

CONCL V 10 II. Per se loquendo, & si aliud notabile incommode inde non sequatur, licet tempore persecutionis fugere, aut alia ratione se occultare. Est communis Doctorum immo totius Ecclesiæ sensus.

Probatur clare ex Scripturis. Primò, Matth. 10. dicitur, *Cum autem persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam.* Quod non solum de Apostolis intelligendum est, vt vult Tertullian. sed etiam de omnibus fidelibus: nam antecedentia & consequentia illius loci non minùs in alios fideles, quam in Apostolos conueniunt; immo quædam in alios fideles optimè, nullo tam modo in Apostolos conuenire possunt. vt quod immediatè antè dicitur: *Tradet autem fra- ter fratrem in mortem, & pater filium, & insurgen- filii in parentes, & morte eos afficiet.* quæ nullo modo Apostolos conueniunt.

Pro-

99 Probatur Secundo, exemplo omnium Sanctorum, tam antiqui, quam novi testamenti. Nam 3. Reg. 18. centū Prophetæ fugientes saui-entē Iezabel latuerunt apud Abdiam. & c. 19. ipse Elias eiusdem tyrannidem fugit. Item 2. ad Corinth. x. S. Paulus ne Damasci comprehen-deretur, in sporta noctu per murum dimissus captiuitatem effugit. Item Acto. 12. S. Petrus iam captus ab Herode divinitus liberatus eius manus effugit. Imo ipse Christus, qui tamen virtute sua poterat omnem sauvientum vim, com-primeret, ut nobis dareret exemplum, maluit eam fugiendo declinare. Sic Math. 2. v. 14. fugit in Egyptum, &c. 4. v. 12. audiens mortem Iohan-nis fecedit in Galilæam. & Iohan. 8. v. ultimo, fu-giens Iudeos volentes eum lapidare se abscon-dit; & c. 10. v. 49. abit trans Iordanem; & c. 11. v. 54. quia Iudei quererant eum interficere, Iam non in palam ambulabat apud Iudeos, sed abiit in re-gionem iuxta desertum in ciuitatem que dicitur E-phrem, & ibi morabatur cum discipulis suis.

100 Probatur Tertiū, ratione quia fugiens per-se-cutionem nullo modo negat fidem, sed tam eam expreſſe non confitetur, ad quod nō semper teneatur, imo impli-ctè quodammodo si plo suo facto eam confi-etur, dum ostendit libi eam esse tanti, ut malit patriam deserere, quam eam negare.

101 Ex quibus patet, tempore persecutionis fu-gam sāpē non solum esse licitam, sed etiam ali- quando p̄ceptam, vt quando vita nostra est necessaria ad proximorum & Ecclesiæ utilitatem, quam etiam absentes procurare possumus. Aut quando ex meamansione merito timeatur ty-rannus exacerbandus, & grauiorem perfec-tionem excitatur, aut etiam quando timeo ne tormentis vietus fidem abneget.

102 Ethāc quidem satis clara sunt in priuatis ho-minibus, quorum præfatio ad aliorum salutem non est ita uecessaria. Sed rōta difficultas est in Episcopis, Pastoribus, alijsque similibus, qui ex officio tenentur suarum ouium saluti pro-spicere, easq; in periculis non deserere. Et quā-ri potest virtus etiam his tempore persecutionis fugere licet. Hanc autem difficultatem pulchre tractat D. August. epist. 180. ex qua ponam duas sequentes conclusiones.

103 CONCLVSI0 III. Quandoque etiam ipsis Quodcumque etiam Patro- res licet fu-gunt. Episcopis alijsque Pastoribus licitum est fugere tempore persecutionis. Primū, quando tyran-nus ipsis solos persequitur, & reliquos sacerdos-tes ac plebem permittit pacificè sua agere; vt contigit tempore Athanasi. Ratio est, quia tunc sine notabili incommmodo fugere possunt, idque sāpē expedit ne sua præsēntia tyramnum grauius exacerbent. Secundū, quando eorum vita est valde necessaria Ecclesiæ Dei, cui mul-tū possunt prodefēre, aut quando alia ratio-nabiles causæ fugam suadent; & absentes per alios, qui parati sunt manere, possunt sufficien-ter plebi lūe prospicere. Tunc enim etiam in generali totius cleri & plebis persecutione pos-sunt, atque etiam quandoque tenentur fugere. Ita D. Augustinus suprā, & patet ex locis suprā ex Scriptura citatis, quæ loquuntur de Pralatis & Pastoribus; atque adeo Apostoli, & ipse Chri-

Cominc de att. supernat.

stus Prælati & Pastores erant, & tamen in simi-libus casibus fugerunt.

104 CONCLVSI0 IV. Tam Episcopus, quam quiuis alius, cui incumbit aliorum salutem pro-curare, illicitè fugit, quando eius præsēntia est necessaria saluti subditorum, vt si hi eo fugiente omni Pastore, aut alio qui vicem eiusageret, essent destituenti; vt fieret quando talis solus ibi esset sacerdos, aut alij sacerdotes essent in-sufficientes vt sine eo munia omnia pastora-ria obire possent, aut eius exemplo essent etiam fugitū: aut etiam quando magnum scandu-lum aut turbatio ex eius fuga timeretur. Probatur ex Scriptura, quæ Iohan. 10. v. 11. & Iohan. 10. 12. docet in similibus casibus boni pastoris esse ponere animam suam pro oibus, & fugientes vocat mercenarios. Et S. Iohannes epist. 1. cap. 3. 1 Iohan. 3. ait nos debere animam nostram ponere pro fratribus, quia Christus suam pro nobis po-suit.

105 Probatur Secundū ratione, quia tantam si-dei iacturam quæ ex aliorum à fide defectione sequeretur, tenetur quisque fidelis etiam pro-pria morte auertere, quia in eo consistit ingens Dei honor, quem caritas Dei præcipit nos vita proprie p̄ponere.

Item quia ex caritate erga proximum tene-mur hujus salutem spiritualem in tanta, & p̄-fertim communī necessitate, propria vita p̄-ponere; vt docet locus citatus ex epistola S. Iohannis. Quod maximè locum habet in Pastore, à quo oues delecta omnium luporum mortibus patent, atque ita in summa necessitate consti-tuuntur. Quare Pastores etiam ratione offici-tenentur ex iustitia suis in tali casu non desere-re, sicut naclerus in periculo naufragij, quam-diū est illa spes quod poterit suis vectoribus el-se auxilio, tenetur ex iustitia eos non desere-re. Quæ pulchrit̄ docet Nicolaus Papa relatus cap. Sciscitarii, q. 1. & D. Augustinus epist. 180. suprā citata.

106 Augus. Vbi cum eo Nota Primū, quādō non est om-nino clarum utrū expedit, an verò illicitum Quæ regula feruandæ sine quando dubitatur an aliquis de-beat fugere.

Secundū, quando inter diuersos sacerdotes (quos omnino expediret partim manere, ne plebs destitutus; & partim etiam discedere, ne forte totus Clerus simul comprehendatur & occidatur) oritur dubium qui deberent disce-dere, qui manere, nec posset hoc communī con-silio satis definiri, id forte finiendum esse.

107 Tertiū, quando Pastor potest inter suos sub-ditos occulere latere, eum non posse fugere, quia tunc potest sine periculo suis auxilio es-ſe atque ita non est causa cur eos deserat. Ita autem latere semper ei licet, quoties alia ei imminet periculum, quia hac ratione suos non deserit.

His adde Quartū, quando alterius non Pa-toris, præsēntia simili modo esset salutis alioru-

C. 2

necessaria.

Quandoque necessaria, ita ut eo absente multi graibus pe-
tiam non rculis arque incommodis spiritualibus es-
tatur cum pe-
xponendi, praesertim si esent omni Sacra-
mentorum viu priuandi, eum etiam cum peri-
culo vita teneri non fugere; quia etiam eum
non fugere.

108

Illicitè ita
respondeat ut
videaris ne-
gare fidem. Cite
potest viendo restrictione mentali aut ver-
gasse fidem. Ambiguis ita respondere, ut praesentibus vi-
deatur fidem negasse. Patet ex dictis supra dub.
2. conclus. 3.

Dices, Tyrannus non habet ius me interro-
gandi de fide; ergo non teneat illi clare re-
spondere. Respondeo, hinc solùm probatime
non teneri ei respondere: non autem me pos-
se ita ei respondere, ut videar negare fidem;
quia reuerentis Deo ac fidei debita me obligat
ut omnem eius etiam apparentem negationem
vitein; ut loco citato satis probauit.

109

Conclusio VI. Interrogatus an sit Chri-
stianus, siue publica siue priuata auctoritate id
fiat, per se loquendo, non tenetur respondere,
quoties interrogans non habet ius eum hac de
re interrogandi; ut communiter fit, quando
infideles Christianos talia interrogant. Ita
Lorca 2. 2. disput. 24. numer. 21. & 22. & alijs,
& patet ex dictis numero 85. & 87. Et confir-
marur: quia si ita interrogatus posset fugien-
do euitare responsonem, id licite faceret; qua-
re etiam non poterit manens coram tyranno
responsonem declinare, si aliud malum non
sequatur?

110

Conclusio VII. Communiter tamen per
accidens ita interrogatus auctoritate publica
tenetur respondere, & fidem confiteri. Quia
taciturnitas nullo modo ei prodest, quia cum
interrogans possit tunc eum tormentis com-
pellere ad respondendum, nullo modo erit i-
psum taciturnitate contentus; imò tamquam
contemptus, per eam magis exacerbabitur, ar-
que ita gravius in illum desuetur, praesertim si
durius respondeat, dicendo, Non dicam, aut,
quid ad te? argue ita sic respondens maiores
turbas concitabit, & incommoda sibi aut et-
iam alijs accerset, animum tyranni in omnes
fideles tamquam ipsius contemptores conci-
tando; quæ quisque fidelis tenerit vitare. &
sic intellecta multorum sententia dicentium in-
terrogatum publicè de fide teneri eam confite-
ri, est vera.

III
Taciturnitas
non est signum
negationis,
nisi aliquando per acci-
dens.

Lorca.

D. Thom.

Conclusio VIII. Interrogatum etiam pu-
blica auctoritate, an sit Christianus, tacere, non
est signum eum fidem negare. Ita Lorca supra,
& patet ex dictis numer. 91. Quandoque tamen
ratione circumstantiarum eiulmodi taciturni-
tas est tale signum, & consequenter peccatum
contra præceptum negatiuum confessionis fi-
dei. Et sic intellige D. Thomam citatum num.
84. quia tunc propriè alicuius taciturnitas est
causa cur putetur non habere fidem, aut fidem
non esse veram, quando ille tacendo interpre-
tatiue censetur negare se esse Christianum, aut

fidem Christianam esse veram. & sic eius do-
ctrina clara est.

Cenferat autem eiusmodi taciturnitas esse
tacita fidei negatio, Primò, quando multi simul
interrogantur an sint Christiani, & alijs mul-
tisid negantibus, aut dicentibus se paratos ne-
gare fidem pauci aliquot inter eos facent, quo
facto videntur taciti eorum responsonem ap-
probare, & tamquam suam acceptare. Secun-
do, quando festinanter multi rogantur an pa-
rati sint negare fidem, & quibusdam id negan-
tibus, aliisque annuentibus, aliqui facent, at-
que ita inter eos qui sunt parati negare in cara-
logum referuntur. Tertiò, quando iudici in-
terrogantur an sis paratus negare veram fidem,
aut falsam suscipere, alijs pro te tacent respon-
det te paratum esse, nec contradicis; hoc enim
videtur fuisse olim crimen libellaticorum quo-
rumdam, qui per se non negabant fidem, sed
solùm permittebant ut alij pro ijs testarentur
ipsos negasse fidem, ut nu. 117. & 118. ostendam.
Imò hoc etiam interpriatos factum posset ha-
bere rationem tacita negationis fidet, praeser-
tim si nullum signum indignationis ostendat.
Idem in alijs similibus casibus potest contingere,
qui vna generali regula comprehendunt non
possunt, sed prudenti iudicio ex circumstantijs
spectandi sunt.

Notandum est demum, semper fuisse lic-
tum tempore persecutionis data pecunia à Pre-
sidibus impetrare ne quis ad sacrificandum,
aut fidem negandam compellatur, ut contra
Tertullianum hoc in Catholicis reprehenden-
tem bene probat Baronius anno 205. num. 17.
Et simili ratione licitum est precibus, aut alia
ratione eiusmodi abnegationem etiam co-
ram publico magistratu à se amoliri; & con-
sequenter interrogatus à magistris infi-
delibus circa res fidei, potest eos rogare ne
cogant cum ad talia respondere, modò id ita
faciat ut nullo modo innat se de fidei veri-
tate dubitare; hoc enim non est negare fidem, sed
potius eam tacite confiteri: ita enim agens aper-
te insinuat se credere fidem nostram esse veram;
id tamen ne magistratum iram in se concitet
non libenter publicè confiteri, ad quod non
semper tenemur.

Quandoque tamen propter scandalum, aut
periculum assistentium id posset esse illicitum.
vt si multi interrogarentur circa fidem, alijs
quidem eminus spectantibus, non tamen quid
diceretur audientibus, & quicunque eam non proficeret,
negarent conicerentur in carcere; tunc tali de-
preciatione dimissus putaretur ab omnibus ne-
gasse fidem: atque ita eiusmodi eius modus a-
gendi est alij pro signo negationis, quod il-
le teneretur euitare; quia eti sèpè licite nos
ita geramus ut alij nequeant cognoscere an si-
mus fideles nec ne; tamen interrogati de fide
non possumus ita respondere, ut alijs commu-
niter videamus eam negasse. Iten quando in-
terrogatus est magna apud alios auctoritate,
atque ita alij videntes eum non confitentem
expres & constanter, sed deprecari ne circa fi-
dem interrogetur, multi reddentur timidi-
ores, cum praetenti periculo negandi; tunc ho-
rum

rum salus etiam cum periculo vita è periculis in quibus alia constitueretur, publica & constan-
ti confessione eruenda esset.

Vt autem dicta melius intelligentur & con-
firmentur, definiendum nobis est breuiter, quinam olim dicti sint libellatici. Quidam igitur apud Baron. anno 253. numer. 20. putarunt eos dictos fuisse libellaticos, qui pecuniam dabant magistratibus ne, compellebant sa-
crificare aut fidem fiegare. Quos ipse merito ibi refutat; quia illud semper fuit in Ecclesia existimatum esse licitum: libellatici vero sem-
per fuerunt accusati, tamquam rei graui eti-
minis.

116 Ipse vero ibidem num. 27. docet, libellaticos dictos eos, qui gerentes magistratum secreto per se vel alios audentes dicebant se Christum negare; & interim data pecunia impetrabant ne publice cogerentur negare fidem. & dato a magistratu libello ab ulteriore vexatione red-
deabant immunes. Probat suam sententiam Primo, ex epistola Cleri Romani ad Cyprianum, quæ est 3. inter huius epistolas; vbi dicitur: Sententiam nostram dilucida expositione protulimus aduersus eos, qui seipso infideles illicita nefariorum libellorum professione prodiderant, quasi eu-
suri irretientes illos diaboli, laqueos viderentur, quo non minus quam si ad nefarias aras accessissent, hoc ipso quo ipsum contestati fuerant (scilicet se accessisse ad aras, ad hoc enim hac verba ne-
cessariò referenda sunt) tenerentur: sed etiam aduersus illos, qui acta fecissent (id est qui cura-
rant libi a magistratu dari libellum, quo tam-
quam actu aliquo publico ille testaretur ipsos sacrificasse) licet presentes cum fierent non essent, cum presentiam suam ritique ut sic scriberentur mandando fecissent, &c. Secundo, ex libro Cy-
priani de Lapis, vbi paulo post medium ait, Nec sibi quo minus agant paenitentiam blandiantur, qui et si nefandis sacrificiis manus non polluerunt, libellis tamen conscientiam prostituerunt. Et illa pro-
fessio denegantis (scilicet fidem) contestatio est Christiani quod fuerat abnuentis. Fecisse se dixit, quod alius faciendo commisit.

117 Malder. Contra vero Malderus 2.2. quæst. 3. artic. 2. membro 2. docet illos numquam negasse fidem, sed tantum impetrasse libellos quibus magistratus testaretur ipsos sacrificasse.

Probat ex epistola Cypriani 52. ad Antonia-
num, vbi libellaticum ira loquentem facit: Ad
magistratum veni, vel alio eunte mandauit Christia-
num me esse, sacrificare mihi non licere, ad aras dia-

boli me venire non posse, dare me ob hoc premium, ne quod non licet faciam. Item ex epistola Cleri Ro-
mani ad Cyprianum supra citata, vbi dicitur, Qui vult videri propositis aduersus Euangeliū vel
editiis vel legibus satis fecisse, hoc ipso iam paruit, quod
videri paruisse se voluit.

Sed dicendum est utriusque sententiam in
diuersis fuisse veram; nam loca quæ superius
attuli, pro Baronio satis innuunt, quosdam ali-
quando negasse verè fidem, alitem per alios:
hoc enim aperte innuunt illa verba Cleri Ro-
mani ad Cyprianum: Hoc ipso quo ipsum conte-
stati fuerant; ut supra expotui. Item illa Cy-
priani ex libro de Lapis; Et illa professio dene-
gantis, &c. Et fecisse se dixit, quod alius faciendo
commisit.

Contra vero, aliquos nullo modo verè ne-
gasse fidem, sed solum accepisse libellum, quo
magistratus testabatur eos illud fecisse, pro-
bant loca quæ Malderus pro se adfert: præser-
tin cùm ille libellaticus apud Cyprianum ex-
presse testetur paulo ante verba supra citata,
& etiam paulo post, se omnino putasse, in eo
suo facto nihil illicitum à se committi, quod
nulla veritatis apparentia aut putare aut dice-
re potuisse, si verè coram magistratu, quan-
tumuis alias secreto Christum negasset: nimis
enim compertum semper omnibus Catholicis
fuit hoc esse illicitum.

Deinde hanc distinctionem aperte, innuit
prior locus ex epistola Cleri Romani supra al-
latus, qui aperte distinguunt duplices generis libellaticos, & priores dicit testatos fuisse se sacrificasse, ideoque ait eos non minus peccal-
se, quam si id re ipsa fecissent. Alios vero ait solum acta fecisse, aut fieri mandasse. Acta au-
tem vocant librum in quem referebantur ea,
quæ in iudicio coram magistratibus fuerant
acta: dicebantur autem illi facere, aut man-
dare fieri acta, qui magistratum pecunia cor-
ruptum inducebant, ut eiusmodi libellum con-
siceret, in quo ipsi dicerentur coram magi-
stratu vocati sacrificasse, ac Imperatorum man-
datis paruisse, cum tamen nihil horum fuisse
factum. Imò ipsi magistratus ut pecuniam acci-
perent videntur aliquando alij eiusmodi libel-
los sponte obtulisse, eosque ut eos peterent in-
uitasse; ut aperte innuit ille libellaticus apud
Cyprianum epist. 52. vbi reddens cauam cur ac-
cepit libellum ait: Cùm occasio libelli fuisse obla-
ta (scilicet a magistratu) quem nec ipsum acciperem
nisi ostensa fuisse occasio.

118

119

Cyprian.
Qui dicam.
tur fecisse
acta.